

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

GAILUTĖ NEZABITAUSKIENĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

GLOBALIZACIJOS POVEIKIS VERSLO ĮMONIŲ VEIKLAI

Darbo vadovas _____
(parašas)

(darbo vadovo mokslinis laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

TURINYS

SANTRUMPŲ SARAŠAS	3
PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SARAŠAS	4
ĮVADAS.....	5
1. GLOBALIZACIJOS EVOLIUCIJA IR ŪKINĖ VEIKLA.....	7
1.1. Pagrindinės globalizacijos koncepcijos	7
1.2. Globaliniai pokyčiai: politika, kultūra ir ekonomika	10
1.3. Globalizacijos poveikis valstybės ekonomikai	21
2. GLOBALIOS EKONOMIKOS PROCESŲ ĮVERTINIMAS	26
2.1. Globalizacijos rodikliai	26
2.2. Globalizacijos elementai	29
3. GLOBALI EKONOMIKA IR EKONOMINIAI PROCESAI LIETUVOJE.....	37
3.1. Lietuvos patrauklumas investicijoms	37
3.2. Lietuvos verslo įmonės ir globalizacijos procesai.....	44
IŠVADOS.....	49
LITERATŪRA.....	53
SANTRAUKA	57
PRIEDAI.....	58

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

UNESCO - Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacija

VRE - Vidurio bei Rytų Europos šalys

PPO - Pasaulio prekybos organizacija

PB - Pasaulio bankas

EK - Europos Komisija

TB - tarptautinės bendrovės

TVF - Tarptautinis valiutos fondas

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ SĄRAŠAS

Paveikslai

1 pav. Politinių valdžios santykių piramidė	11
2 pav. Ekonomikos globalizacijos veiksnių modelis	23
3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje	30
4 pav. Pagrindinės šalys investuotojos 2005 m. spalio 10 d.	31
5 pav. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui (Lt) sausio 1 d.	33
6 pav. Veiksniai lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms	38
7 pav. Studentų skaičius 1000 gyventojų 2004 m.	39
8 pav. Darbo jėgos pasiūla ir paklausa 2000-2005 metais	40
9 pav. Drabužių siuvimo, kailių išdirbimo ir dažymo dalies kitimas apdirbamosios gamybos struktūroje.....	44
10 pav. Drabužių siuvimo, kailių išdirbimo ir dažymo pardavimų kitimas	45
11 pav. Investicijos į siuvimo pramonę, mln Lt	45
12 pav. Apklaustų Kauno miesto įmonių konkurentai	47
13 pav. Priemonės siuvimo verslo plėtrai	48

Lentelės

1 lentelė: Istorinės globalizacijos formos.....	9
2 lentelė: Globalizacijos poveikis valstybės ekonomikai.....	23
3 lentelė: Pagrindinės šalys investuotojos, mln Lt	31
4 lentelė: Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis	32
5 lentelė: Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis	33
6 lentelė: Lietuvos užsienio prekybos duomenys (pagal Specialiąją prekybos sistemą)	42
7 lentelė: Stambiausi užsienio investuotojai į Lietuvos ekonomiką, 2004 m.	42
8 lentelė: Didžiausi užsienio investuotojai naujose ES narėse (2003-2004).....	43
9 lentelė: Dirbančiųjų skaičius siuvimo įmonėse	45

ĮVADAS

Temos aktualumas. Šiuolaikiniame pasaulyje, kuris yra apibrėžiamas kaip postmodernybės epocha, stebimi vis labiau ryškėjantys procesai. Sparčiai nyksta sienos tarp valstybių, nebe tokie aktualūs ir atstumai tarp žemynų. Įvairių vienijančių bei jungiančių priemonių tobulėjimo ir modernėjimo dėka pastebimas vartojimo supanašėjimo procesas, kurį sąlygoja prekių ir paslaugų unifیکavimas ir standartizavimas. Tai tiek kultūrinė, tiek ir ekonominė, tiek monetarinė, tiek ir technologinė globalizacija, kuri savo ruožtu sukelia įvairių socialinių, politinių, ekonominių ir kultūrinių pasekmių. Globalizacijos samprata ekonominiu požiūriu apima besiplečiantį tarptautinį išteklių ir gamybos veiksnių (darbo jėgos, kapitalo, prekių) judėjimą. Naujos rinkos, naujos technologijos, nauji dalyviai bei naujos taisyklės kaip niekada anksčiau stipriau bei greičiau susieja viso pasaulio žmones. Globalizacija vienoms įmonėms atveria didžiules pasirinkimo galimybes, kitoms – apriboja jas, sukuria naujus pavojus. Kuriasi transnacionalinės korporacijos, kurios ekonomiškai yra galingesnės nei daugelis valstybių. Pati valstybė tampa „nauja“ institucija, palaiapsniui keičiasi dauguma jos tradicinių funkcijų ir priemonių ekonomikai valdyti ar vidaus politikai formuoti.

Pasaulis tampa pasauliu „be sienų“, taigi ir ekonomika tampa bendra, globali, kompanijoms sudaromos galimybės formuoti transnacionalinius verslo bei finansinius tinklus. Globalizacija šiandien jau ne vien tik verslo transnacionalizacija, bet ir makroekonominis, politinis, kultūrinis, teisinis, socialinis procesas, t.y., kokybiniai pokyčiai visuomenės gyvenime.

Staigus šalių atsivėrimas tapo būtina sąlyga priimti atvirą prekybos politiką ir liberalizuoti finansų ir kapitalo srautus. Tai padidino tarptautinę konkurenciją ir pagreitino nacionalinių rinkų perėjimą į globalines.

Darbo objektas – globalizacija ir jos poveikis verslo įmonėms.

Darbo tikslas – ištirti globalizacijos sąvokos atsiradimą, kaip globalizacijos procesai įtakoja Lietuvos verslo įmones.

Darbo uždaviniai - siekiant darbo tikslo sprendžiami šie uždaviniai:

- išanalizuoti pagrindines globalizacijos koncepcijas;
- įvertinti globalinius pokyčius įvairiose srityse;
- įvertinti globalizacijos įtaką valstybės ekonomikai;
- nustatyti globalizacijos rodiklius;
- pateikti ir išanalizuoti globalizacijos elementus;
- įvertinti ir išanalizuoti Lietuvos verslo patrauklumą investicijoms;
- atlikti siuvimo įmonių tyrimą, įvertinant globalinius pokyčius.

Tyrimo metodai:

- mokslinės literatūros ir informacijos analizė;
- statistinių duomenų analizė;
- informacinių šaltinių analizė;
- interviu.

Darbo struktūra. Darbą sudaro 3 dalys. Pirmoje (teorinėje) darbo dalyje nagrinėjama globalizacijos sąvoka. Pateikiamos įvairių mokslininkų nuomonės globalizacijos koncepcijų klausimais, parodytas globalizacijos poveikis ekonomikai.

Antroje darbo dalyje pateikiami analitiniai duomenys charakterizuojantis globalizacijos procesus Europoje bei Lietuvoje, išanalizuojami globalizacijos elementai bei rodikliai.

Trečioje darbo dalyje pateikiamas siuvimo įmonių tyrimas Kauno mieste, išanalizuojami tyrimo rezultatai.

Darbo apimtis – 63 psl. pateikta 13 paveikslų, 9 lentelės ir 5 priedai.

1. GLOBALIZACIJOS EVOLIUCIJA IR ŪKINĖ VEIKLA

1.1. Pagrindinės globalizacijos koncepcijos

Sparčiai gausėjančioje literatūroje apie globalizaciją ji, visų pirma, suprantama “kaip visų šiuolaikinio socialinio gyvenimo aspektų (nuo kultūrinio iki kriminalinio, nuo finansinio iki dvasinio) tarpusavio ryšio plėtotė, gilėjimas ir greitėjimas pasauliniu mastu” (Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J., 2002, p. 26). Nors sutariama dėl globalaus tarpusavio ryšių intensyvėjimo, tačiau dėl pačios globalizacijos sąvokos kyla daug ginčų, debatų. Išskiriamos trys pagrindinės mokyklos, besiskiriančios savo požiūriais į globalizacijos koncepciją, varomąsias jėgas, socialines-ekonomines pasekmes, įtaką valstybės galią bei istorinę perspektyvą, tai – hiperglobalistai, skeptikai ir transformacionalistai.

Hiperglobalistai. Iš esmės globalizacija hiperglobalistams reiškia žmonių veiklos struktūros pertvarkymą. Globalizaciją jie vertina pirmiausia kaip ekonominę reiškinį: integruota ekonomika jau egzistuoja, globali rinka ir globali konkurencija sąlygoja žmonijos pažangą, globalus kapitalas primeta neoliberalią ekonomiką visoms vyriausybėms. Hiperglobalistai varančiosiomis globalizacijos jėgomis laiko kapitalizmą ir technologijas. Atsiranda globalios valdžios institucijos. Besiplečiantis tautų bendradarbiavimas ir bendrų interesų suvokimas, kultūrų plitimas ir hibridizacija sąlygoja globalios pilietinės visuomenės atsiradimą. Ekonominis pasaulio padalijimas į Šiaurę ir Pietus vis labiau atgyvena, globali ekonomika sukuria sudėtingesnę ekonominę galią konstrukciją negu tradicinė centro-periferijos struktūra. Susikūrę transnacionaliniai gamybos, prekybos ir finansų tinklai denacionalizuoja šalių ūkius. Globali rinka tampa galingesne už valstybes. Hiperglobalistai pranašauja nacionalinės valstybės pabaigą. Kuriasi nauja globali civilizacija, besivadovaujanti universaliais politinio ir ekonominio gyvenimo organizavimo standartais.

Skeptikai. Skeptikai teigia, kad globalizacija yra mitas: šiuo metu stiprėja ne globalizacija, o internacionalizacija, t.y. nacionalinių ūkių sąveika. Jie remiasi ekonomine globalizacijos koncepcija ir tvirtina, kad dabartinė ekonominė integracija neatitinka “idealaus tipo” ir neprilygsta integracijos lygiui pasaulinių imperijų laikais, XIX a. pabaigoje (aukso standarto era). Internacionalizacija yra reguliuojama nacionalinių valstybių, siekiančių liberalizuoti ekonomiką. W. Ruigrok, R. van Tulder, R. Boyer, D. Drache, P. Hirst ir G. Thompson mano, kad ekonomikoje jaučiamas regionalizacijos poveikis, pasaulio ekonomika plėtojasi kaip trys finansiniai ir prekybiniai blokai: Europos, Šiaurės Amerikos ir Azijos–Ramiojo vandenyno.

Šiaurės ir Pietų nelygybė dar labiau sustiprėjo, hierarchijos modelių struktūra beveik nepasikeitė. Skeptikai tvirtina, kad nacionalinių valstybių nevaržo tarptautiniai reikalavimai, vyriausybių svarba skatinant tarpvalstybinę ekonomiką tik didėja. Globali civilizacija negali susikurti, nes auga agresyvus nacionalizmas, fundamentalizmas (prie to prisideda ir didėjanti nelygybė), pasaulis dalijasi į civilizacinius, etninius, kultūrinius blokus.

Transformacionalistai. Transformacionalistai globalizaciją suvokia kaip atsitiktinį, pilną prieštaravimų ir neturintį istorinio precedento procesą. “Globalizacija yra laikoma galinga transformuojančia jėga, “sudrebinančia” visuomenės, ekonomikas, valdymo ir pasaulio tvarkos institucijas” (Held D. ir kt., 2002, p. 31). Šiaurės ir Pietų pasidalijimą pakeičia naujas darbo pasidalijimas, “centro–periferijos piramidės hierarchija reiškia ne geografinį, bet socialinį pasaulio ekonomikos pasidalijimą” (Held D. ir kt., 2002, p. 32). Dėl vykstančių ekonominės globalizacijos procesų nacionalinės ekonomikos erdvė nebesutampa su nacionalinės teritorijos ribomis. Kuriasi naujos neteritorinių ekonominių bei politinių organizacijų formos (multinacionalinės korporacijos, tarptautinės valdžios institucijos, transnacionaliniai visuomeniniai judėjimai ir kt.). Nacionalinės valstybės išsaugojo pagrindines juridines valdžios prerogatyvas, tačiau vyksta nacionalinių vyriausybių galių, funkcijų rekonstrukcija, valdžia pasiskirsto tarp visuomeninių ir privačių vietinių, nacionalinių, regioninių ir tarptautinių globalių institucijų. Nacionalinės valstybės galia nebūtinai sumažėja, tačiau valdymo procesai tampa vis sudėtingesni, vyriausybės privalo surasti būdus, kaip prisitaikyti prie globalios tvarkos, kaip dalyvauti globalizacijos procesuose.

Knygos “Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra” autoriai – D. Held, A. McGrew, D. Goldblatt ir J. Perraton – pabrėžia, kad neteisinga manyti, jog globalizacija turi galutinę būseną, globalizacija – tai procesas, neturintis fiksuoto istorinio galutinio taško. Taip pat nėra pagrindo globalizaciją laikyti ekonominiu ar kultūriniu reiškiniu. Globalizacijos procesas yra labai įvairus, pasireiškiantis visose socialinės veiklos srityse: politinėje, teisinėje, karinėje, ekologinėje, kriminalinėje ir kt.

Išskiriamos dvi grupės, aiškinančios globalizacijos proceso priežastis: viena iš jų teigia, kad globalizacija vyksta dėl vienos pagrindinės priežasties (dažniausiai tai – kapitalizmas arba technologijų plėtra), kita globalizacijos varomosiomis jėgomis laiko įvairių veiksmų (ekonominiai, politiniai, kultūriniai, technologiniai pokyčiai) sudėtingą derinį.

Globalizacija gali vykti lokaliaje, nacionalinėje ar regioninėje skalėje. Lokalizacija reiškia srautų ir tinklų susiliejimą specifinėje erdvėje (vietovėje). Nacionalizacija yra procesas, kurio metu socialiniai santykiai ir sandoriai plėtojasi nustatytose ribose. Regionalizacija apibrėžiama kaip sandorių, srautų, tinklų ir sąveikų susitelkimas pagal funkcines ar geografines valstybių ar

visuomenių grupes (*srautai* reiškia fizinių artefaktų, žmonių, simbolių, ženklų ir informacijos judėjimą erdvėje bei laike, *tinklai* – pastovias ar struktūruotas sąveikas tarp nepriklausomų veikėjų, veiklos sričių ir valdžios institucijų). Internacionalizacija – tai sąveikos ir tarpusavio sąryšio modeliai tarp dviejų ar daugiau nacionalinių valstybių nepriklausomai nuo jų specifinės geografinės padėties. Tinkamas globalizacijos apibrėžimas turi apimti šiuos elementus: ekstensyvumą (išsiplėtimą, sienų įveikimą), intensyvumą, greitį ir įtaką.

Taigi globalizaciją galima laikyti procesu (ar keletu procesu), apimančiu socialinių santykių ir sandorių (vertinant pagal jų ekstensyvumą, intensyvumą, greitį ir įtaką) erdvinės sandoros transformaciją, sukuriančiu transkontinentinius ar tarpregioninius veiklos, sąveikos ir galios panaudojimo srautus bei tinklus (Held D. ir kt., 2002, p. 39–40).

Minėtosios knygos autoriai nesutinka, kad globalizacija yra moderniojo amžiaus fenomenas. Tai, kad egzistavo pasaulinių religijų tinklai, viduramžių prekybos tinklai, leidžia manyti, kad globalizacijos procesas jau turi ilgą istoriją. *Istorinės globalizacijos formos – tai skirtingų istorinių epochų globalaus tarpusavio ryšio erdvės ir laiko bei organizaciniai atributai* (Held D. ir kt., 2002, p. 41).

1 lentelė

Istorinės globalizacijos formos

Ikimodernusis laikotarpis	Ankstyvasis modernusis laikotarpis	Modernusis laikotarpis	Šiuolaikinis laikotarpis
Ankstyvosios imperinės sistemos	Politinė ir karinė ekspansija	Europos pasaulinės imperijos, karinės, politinės, kultūrinės srovės – geopolitika	Šaltojo karo ir laikotarpio po šaltojo karo pasaulinių karinių santykių, regioninio ir pasaulinio valdymo sistemų bei tarptautinės teisės susiformavimas.
Pasaulinės religijos	Europa ir Naujasis pasaulis:	Pasaulinė Vakarų pasaulietinių pažiūrų ir ideologijos cirkuliacija	Ekonominė globalizacija prieš ir po Bretton Woodso sistemos: prekyba, finansų rinkos, multinacionalinė gamyba ir investicijos, technologijų perdavimas.
Klajoklių imperijos ir agrarinė ekspansija	demografiniai, aplinkos, epidemijų srautai	Transatlantinė migracija, Azijos diasporos	Pasaulinės aplinkos grėsmės: bendrieji pasaulio išteklių, savi-tarpio priklausomybė, tarpvalstybinis teršimas.
Maras ir epidemijos	Europos pasaulinių imperijų išsivystymas	Pasaulinis ūkis	Naujos pasaulinės migracijos kryptys. Pasaulinis multinacionalinių žiniasklaidos bendrovių paplitimas, Vakarų popkultūros ir pažiūrų paplitimas.
Tolimoji prekyba	Nauji transatlantiniai ekonominiai pokyčiai		Nauji globaliniai komunikacijų ir transporto tinklai

Šaltinis: HELD D., MCGREW A., GOLDBLATT D., PERRATON J. (2002) Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra, p. 465.

1.2. Globaliniai pokyčiai: politika, kultūra ir ekonomika

Jungtinės Tautos skiria šešias globalizacijos tendencijas:

- 1) liberalios demokratijos plėtra;
- 2) rinkos jėgų dominavimas ekonomikoje;
- 3) kai kurių valstybių ekonominė integracija;
- 4) gamybos sistemų ir darbo rinkų transformacija;
- 5) greitas technologijų atsinaujinimas;
- 6) visuomenės informavimo priemonių revoliucija ir vartotojiškos ideologijos

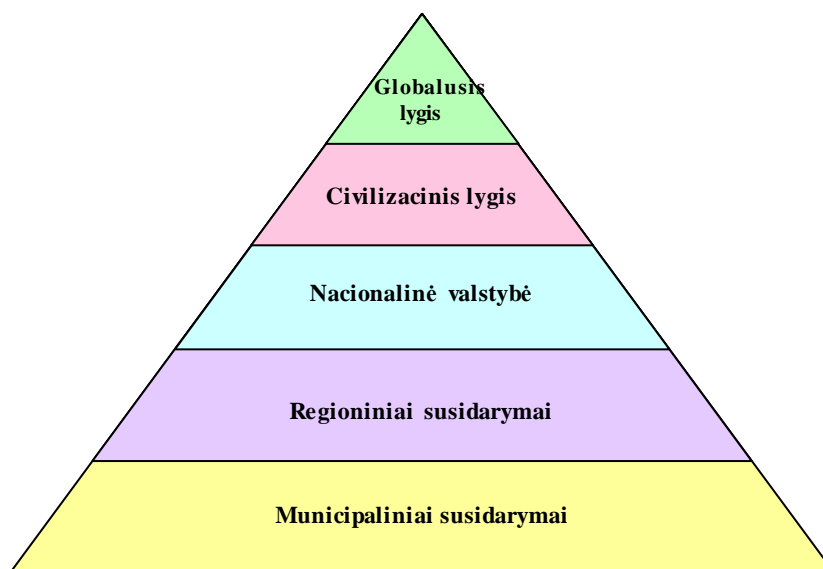
įsitvirtinimas.

Šiandien mažai kas abejoja ekonomine-technologine globalizacija. Tačiau ši teiginį kai kurie tyrėjai vadina mitu, nes šalyse, besinaudojančiose technologinėmis naujovėmis ir išradimais, gaminančiose apie pusė pasaulinio bendrojo vidaus produkto, gyvena nedidelė žmonijos dalis. Pastebimas pavojus kultūrų įvairovei, linkstama prie kultūros standartizacijos, komerciškumo, vartotojiškų vertybių išsigalėjimo, tačiau kultūrinė-religinė globalizacija kur kas mažiau akivaizdi. Dabartinių socialinių, ekonominių, kultūros, ekologinių ir kt. problemų sprendimas reikalauja tarptautinio bendradarbiavimo, globali politika užsiima ne tik kariniais reikalais, gynyba ir saugumu.

Politika. Šiuo metu tradicinė tarptautinė politika virsta globalia politika, dyla ribos tarp vidaus ir tarptautinių reikalų, politinė veikla plinta už nacionalinės valstybės ribų. Politiniai sprendimai vienoje šalyje gali nuvilnyti per visą pasaulį. Tam įtakos turi ir besiplėtojantys tarptautiniai ekonominiai ryšiai, ir greitos modernios komunikacijos priemonės. Tačiau politinė, ekonominė, kultūrinė valstybių hierarchija tebeegzistuoja, pasaulis vis dar susiskirstęs į lyderius ir einančius iš paskos. XX a. dėl lyderiavimo vyko kovos tarp Vokietijos ir Prancūzijos–Didžiosios Britanijos Antantės; tarp Vokietijos su Japonija ir TSRS, Didžiosios Britanijos, JAV; tarp JAV ir TSRS. “Trečiosios kovos tarp Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos pabaiga sutampa su esmine tarptautinės politikos prigimties transformacija. Ši transformacija, kurią spartina šių laikų ekonomikos ir komunikacijų poveikis, susijusi su tautinės valstybės primato silpnėjimu ir daug glaudesnėmis tiek nacionalinės, tiek pasaulinės ekonomikos ir politikos sąsajomis. Tarptautinius reikalus vis labiau lemia vidaus tendencijos, nepaisančios sienų ir reikalaujančios kolektyvinių veiksmų iš vyriausybių, kurios pamažu praranda galimybes veikti “suvereniai” (Brzezinski Z., 1998, p. 90). Šiuo metu jau egzistuojančios ar netolimoje ateityje nuspėjamos globalinės galios grupės – JAV, Europa, islamiškasis pasaulis, Eurazija su dominuojančia Rusija,

Rytų Azija, Pietų Azija – bendradarbiaus ar varžysis tarpusavyje. Nors Amerika turi keturis svarbiausius globalinės supervalstybės požymius: globalinį karinį pajėgumą, globalinę ekonominę įtaką, globalinį kultūrinį ir ideologinį patrauklumą bei globalinę politinę jėgą, tačiau jos globali jėga dar nereiškia globalios valdžios. „Iš tikrųjų pasauliui būdinga stiprėjanti ideologinio homogeniškumo tendencija, kai biurokратиškai valdomas viršnacionalinis kapitalizmas tampa visuotine socialine sistema. Tokiame pasaulyje valstybių sienas peržengiantys biurokratiniai ir finansiniai saitai, sustiprinti transnacionalinių visuomenės informavimo priemonių nulemtų politikos tendencijų, palaipsniui nuvertina tradicines išimtinio valstybės „suverenumo“ idėjas“ (Brzezinski Z., 1998, p. 91).

Pasaulinių imperijų vietą ima užimti kariniai-politiniai blokai. J. Jakovec pastebi, kad keičiasi vertikali valstybinių, valdžios santykių struktūra (Jakovec J., 2001, p. 223–234). Nacionalinė valstybė, buvusi pagrindiniu geopolitikos subjektu industrinės civilizacijos epochoje, perduoda dalį savo funkcijų ir į viršų – civilizaciniams bei globaliems tarpvalstybiniais susivienijimams, ir žemyn – regioninei administracijai bei municipaliniams susidarymams. Formuojasi penkių lygių politinių santykių piramidė: valdžios įgaliojimai ir teisinės normos paskirstomos visiems lygiams. J. Jakovec mano, kad toks “daugiaaukštis” pasiskirstymas vyraus XXI amžiaus postindustrinėje visuomenėje, vadinasi, demokratijos įgyvendinimo mechanizmas taip pat tampa “daugiaaukščiu”.

Šaltinis: sukurta autoriaus pagal ЯКОВЕЦ Ю. В. (2001) Глобализация и взаимодействие цивилизаций. Москва: Экономика, с. 229–234.

1 pav. Politinių valdžios santykių piramidė

1. Piramidės pagrindas – tai municipaliniai susidarymai, kurie, būdami arčiausiai gyventojų, realizuoja užimtumo, tvarkos palaikymo, socialines, ekologines funkcijas.

2. Regioniniai susidarymai (pvz. valstijos, federalinės žemės, kantonai, autonominės sritys ir pan.) gali turėti gana plačius įgaliojimus: įstatymų leidybos ir vykdomosios valdžios organus, teisinių normų sistemą, šalies konstitucijos suteikiamų teisių ribose gali reguliuoti ekonominius, socialinius, ekologinius santykius.

3. Nacionalinė valstybė – tai valstybinio suvereniteto skleidėjas, vykdo tautos jai deleguotas bendrąsias funkcijas: šalies gynybos, šalies interesų atstovavimo tarptautinių santykių arenoje, teisinių normų sistemos nustatymo, teisėtvarkos užtikrinimo, įstatyminio ekonominių ir socialinių santykių reguliavimo, sociokultūrinės sferos vystymo, nacionalinės strategijos kūrimo bei realizavimo ir pan. Tačiau šių nacionalinės valstybės funkcijų įvykdymo mastas, vieta bei vaidmuo pasaulinėje geopolitinėje erdvėje yra nevienodi, priklauso nuo teritorijos dydžio, gyventojų skaičiaus, ekonominės galios, kultūros turtingumo.

Nuo XX amžiaus antros pusės augantys globalizacijos procesai formuoja vis labiau pasireiškiančius du aukščiausius piramidės lygius – civilizacinį ir globalų, kuriems nacionalinės valstybės deleguoja dalį savo funkcijų.

1. Civilizacinis lygis ypač akivaizdus Vakarų Europoje: tarpvalstybinis susivienijimas – Europos Sąjunga – turi beveik visus valstybės požymius (gyventojų renkamas Europarlamentas, kuris leidžia įstatymus; vykdomosios valdžios organai – ES taryba, ES komisija, kurie atsiskaito ES parlamentui ir vykdo vyriausybės funkcijas; bendra valiuta, centrinis bankas, bendros muitinės sienos, bevizis sienų kirtimas tarp daugumos ES šalių; bendra socialinė, agrarinė, mokesčių, investicijų, mokslo ir technikos, ekologijos politika). Be to, ši sąjunga susikūrė be užkariavimų ar prievartos, o demokratiniu keliu nacionalinės valstybės perdavė dalį savo suverenių teisių ir funkcijų centriniams organams, atstovaujantiems bendrus lokalinės civilizacijos interesus. Kituose civilizaciniuose susivienijimuose (Šiaurės Amerikos laisvos prekybos susitarimas, Afrikos Vienybės Organizacija, Pietryčių Azijos Valstybių Asociacija ir kt.) valstybinių funkcijų perdavimas “aukštesniam lygiui” žymiai menkesnis.

2. Globalusis valdžios santykių lygis dar tik formuojasi, tačiau XXI amžiuje jis jau įgauna realius kontūrus. Formuojantis tarpvalstybinėms sąjungoms, kuriasi ir adekvačios teisinės normos. Ši greitai auganti tarptautinės viešosios teisės dalis, nors ir veikianti tik susivienijusiose valstybėse, visgi yra aukščiausias teisinės integracijos ir globalizacijos vystymosi lygis; auga svarba tarptautinės viešosios ir privačios teisės kaip globalaus valstybingumo juridinio pagrindo. J. Jakovec mano, kad globalaus valdžios santykių lygio funkcijos ir įgaliojimai augs taip, kiek stiprės globalizacijos procesai, atsiras suvokimas, jog būtina sukurti ir realizuoti visuotinę demografinę, ekologinę politiką, būdus, kaip išvengti tarpcivilizacinių susidūrimų pavojaus,

ekologinių ir technogeninių katastrofų, kaip įveikti per didelį atotrūkį tarp turtingų ir atsilikusių tautų ar civilizacijų ir pan. Būsimieji globalios valdžios organai ir nauja pasaulinė teisėtvara įsivaizduojama greičiau kaip lokalių civilizacijų ir nacionalinių valstybių partnerystės koordinavimo organai, sprendžiant bendras problemas, išskylančias visai žmonijai, ir užtikrinant jos išlikimą bei vystymąsi (Jakovec J., 2001, p. 233–234).

Multinacionalinės korporacijos, transnacionaliniai visuomeniniai judėjimai ar grupės, pasaulinės naujienų agentūros, tarptautiniai bankai ir kt. liudija verslo, politikos, kultūros globalizaciją. Intensyvėjantis valstybių bendradarbiavimas, didėjanti tarpusavio priklausomybė sąlygoja tarptautinių organizacijų kūrimą bei funkcionavimą. Dvidešimto amžiaus pradžioje “tebuvo apie 200 tarptautinių organizacijų, iš kurių tik apie 20 – tarpvyriausybinių, o dabar, kai pasaulyje yra beveik 200 valstybių, veikia daugiau kaip 5000 tarptautinių organizacijų, iš kurių apie 400 organizacijų yra tarpvyriausybines” (Žalimas D., Žaltauskaitė-Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J., 2001, p. 17): Jungtinės Tautos, Europos Taryba, Europos Sąjunga, Šiaurės Atlanto sutarties organizacija (NATO), Tarptautinės finansų organizacijos (Tarptautinis valiutos fondas, Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas ir kt.), Pasaulinė prekybos organizacija, regioninės tarptautinės organizacijos (Afrikos Vienybės organizacija, Arabų Valstybių lyga ir kt.), Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija, Baltijos regiono tarptautinės organizacijos ir daugelis daugelis kitų. Žinoma, egzistuoja ir pesimistinis požiūris, kad tarptautinės organizacijos (vyriausybines ir nevyriausybines) nesugeba spręsti gyvybiškai svarbių pasaulinių problemų, ir priešingas požiūris, kad jos yra pasaulinės vyriausybės užuomazgos. Jungtinės Tautos įgyja vis didesnius įgaliojimus, tačiau joms trūksta realios globalinės galios. Tarptautinių organizacijų vaidmuo tikrai svarbus, tačiau jų įtaka dažnai priklauso nuo konkrečios politinės situacijos. Jos gali būti valstybių nacionalinės politikos įrankiai, gali atlikti valstybės elgesio nuolatinio modifikatoriaus funkciją, gali būti autonomiškais tarptautinių santykių dalyviais.

Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, daugelyje organizacijų jos narystė, kuri nuo 1940 m. buvo suspenduota, vėl atnaujinama. Taip pat Lietuva, veikiai po to, kai buvo paskelbtas Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimas, įstojo į Jungtinių Tautų Organizaciją (1991-09-17), vėliau į Europos Tarybą (1993-05-14), Tarptautinį valiutos fondą (1992-08-27), Europos Sąjungą (2004-05-01).

Kyla klausimas, ar globalizacija yra daloma – pritaikytina vieniems ir netaikytina kitiems regionams. Vienas iš jos sėkmingumo matų yra nedalomumas ir galimybė visiems pasijusti vienodai ar panašiai svarbiais. Jei globalizacija daloma – ji jau nebe “globali”, jei nedaloma, tai skirtingas globalizacijos lygis atskiruose pasaulio regionuose rodo, kad ji, tikriausiai, nėra

sėkminga (Vareikis E., 2003, p. 88). Deja, pragyvenimo standartų skirtumai tarp išsivysčiusių ir atsiliekančių šalių auga, etniniai, religiniai ir kultūriniai konfliktai nerimsta, totalitariniai, autoritariniai režimai tebeviešpatauja. Jungtinių Tautų organizacijos vystymosi programos „Žmonijos raidos pranešimas“ duomenys:

- ▽ XX a. septintajame dešimtmetyje turtingos šalys buvo 30 kartų turtingesnės už neturtingąsias, o XX a. dešimtajame dešimtmetyje jos turtingesnės net 150 kartų (1992 m.);

- ▽ 20-čiai procentų turtingiausių pasaulio gyventojų tenka 86 procentai BVP, o 20-čiai procentų vargingiausių pasaulio gyventojų – 1,3 procento BVP (1999 m.);

- ▽ trijų turtingiausių žmonių pasaulyje turtai lygūs 48 vargingiausių šalių BVP (1999 m.);

- ▽ dideliame skurde (mažiau negu 1 doleris per dieną) gyveno 200 mln. žmonių daugiau negu prieš dešimt metų (1999 m.);

- ▽ 20-ties procentų pasaulio skurstančiųjų šalių gyventojų pajamos siekė 10 procentų išsivysčiusių šalių gyventojų gaunamų pajamų vidurkio (2002 m.).

Pasigirsta nuomonių, kad globali nelygybė bus svarbiausia XXI a. politikos problema. Zbignew Brzezinski mano, kad net išsivysčiusių šalių susirūpinimas ekologija, „naujai gimusi meilė gamtai“ kurstys konfliktus tarp turtingųjų ir neturtingųjų: šalys lyderės, saugodamos savo gamtą, niokoja vargingųjų šalių išteklius. Milžiniškos lėšos, skiriamos aplinkosaugai šalies viduje, galėtų būti skiriamos neturtingųjų šalių padėties gerinimui. Skurdžiosios šalys yra iš esmės puiki dirva keršto, teroro, „vakarietiško blogio“ naikinimo ir panašioms ideologijoms suvešėti. Tarptautinį konfliktiškumą didina ir religiniai motyvai. P. Huntingtonas esė „Civilizacijų susidūrimas?“ pastebi, kad didžiulį pavojų taikai pasaulyje kels konfliktai, vykstantys islamiškosios, konfucianistinės ir krikščioniškosios civilizacijų sandūroje. Masinio naikinimo ginklų – branduolinių ginklų, balistinių raketų, biologinių ir cheminių ginklų – paplitimas jau tapo tikrove. Globalaus pasaulio reiškiniais tapo ir tarptautinis terorizmas, jo veiksmų padariniai (pvz. terorizmo grėsmės keliami baimė gali suvaržyti judėjimo tarp valstybių laisvę). Globalizacijos procesas daro įtaką ir nusikalstamumui. Dėl socialinės nelygybės augimo, didelio nedarbo, valdžios ryšių su finansine oligarchija, informacinių technologijų visuomenės susikūrimo pastebimai auga neorganizuotas, organizuotas, ekonominis nusikalstamumas, korupcija.

Kartu su globalizacija iškilo postmodernios politikos epocha. Su globalizacijos procesais susiję paskutinių dekadų pasikeitimai politikoje: komunizmo ir daugumos kairiųjų partijų žlugimas; politinių ideologijų svarbos mažėjimas, smukimas; protesto judėjimų (jie taip pat naudoja globalias ryšio priemones), kurie remiasi identiteto, rasių, lyčių, religijų problemomis,

augimas. Visuomenė nutolo nuo tradicinių politinių partijų, kurios tapo elito įrankiu, politika virsta masinių informacijos priemonių kampanijomis ir politiniais spektakliais. Lietuvoje skirstymas į “dešiniuosius” ir “kairiuosius” iš esmės neteko realaus pagrindo, kiek išsiskiria liberalų sluoksnis. Žiniasklaida tapo veiksminga politinio proceso jėga ir suinteresuota rinkos dalyve. Vytautas Rubavičius, remdamasis L. Althusser’iu, teigia, kad visuomenė, išsivadavusi iš totalinės ideologijos, kaip tik ir gali būti labiausiai veikiamą ideologinių manipuliacijų, nes nebesiugdoma nuostata jas išvelgti, išsiaiškinti. “Ideologija yra ypatingas įrankis, padedantis tam tikroms socialinėms grupėms, tiksliau – politiniam ekonominiam elitui, įtvirtinti reikalingą ekonominių, politinių bei socialinių procesų supratimą, savaip nuslepiančią “reformavime” ar “laisvosios rinkos plėtroje” glūdinčius elito ekonominius ir politinius interesus. Kita vertus, tie interesai ideologiškai pateikiami kaip visuomeniniai” (Rubavičius V., 2002, p. 16). Vyksta politinės moralės globalizavimas; pasaulio bendruomenė turėtų būti tarptautinės etikos normų sergėtoja. Spartus technologijų – spalvotos televizijos, palydovų, pastoviai transliuojančių visam pasauliui media signalus, interneto ir personalinių kompiuterių – išplitimas leido postmoderniai politikai naudotis ir manipuluoti masinėmis informacijos priemonėmis. Pagrindinės Vakarų pasaulio ideologijos – liberalizmas, konservatizmas ir socializmas – daugiau nebefunkcionalios, negali paaiškinti šiuolaikinio pasaulio sudėtingumo (pvz. Francis Fukuyama pavadino tai istorijos pabaiga). Afrikoje politinė modernizacija yra gilioje krizėje, kurios neišvengė nei vienos partijos valstybės, nei liberalios laisvosios rinkos vyriausybės, remiamos Vakarų. Azijoje ir stiprūs centralizuoti autoritariniai režimai, ir formalios demokratijos taip pat yra įvairių lygių krizės būsenoje. Tai parodė įvykiai Indonezijoje, Malaizijoje, Kinijoje, abejose Korėjose. Lotynų Amerikoje formalios demokratijos, atėjusios į valdžią vietoj diktatoriškųjų režimų, nesugeba susidoroti su ekonominiais iškraipymais ir neteisybe. Roger Burbach teigia, kad šie įvykiai liudija apie jau vykstančią globalią revoliuciją: įvairiose šalyse vykstantys judėjimai (pvz. anarchistų, prieš genetiškai modifikuotą maistą, už neturtingų šalių skolų nurašymą), darbininkų ir fermerių streikai Prancūzijoje 90-tųjų antroje pusėje, Zapatistas judėjimas Meksikoje 1994 m., 1999 m. Sietle vykusios masinės protesto demonstracijos prieš Pasaulinę prekybos organizaciją, kuriose dalyvavo profsąjungos, aplinkosauginės organizacijos, pilietinių teisių gynėjai, bažnytinės organizacijos, AIDS aktyvistai, fermeriai ir kt. Šie judėjimai pasižymi tuo, kad yra decentralizuoti, pasklidę po visą pasaulį, yra vieningi, nors tai platus skirtingų grupių spektras, jiems nevadovauja tradicinės politinės partijos. Esame liudininkai, kaip formuojasi tikrai įvairūs globalūs judėjimai, sugebantys kovoti prieš pačias galingiausias planetos organizacijas: Pasaulinę prekybos organizaciją, Tarptautinį valiutos fondą, Pasaulio banką. “Reikėjo šimtmečių, kol bažnyčia buvo atskirta nuo valstybės, dabar vyksta kova, kad korporacijos būtų

atskirtos nuo valstybės. <...> Mes esame ankstyvoje šio naujo pasaulio kūrimo ir projektavimo stadijoje” (Burbach R., 2001, p. 101).

Kultūra. Diskusijose apie kultūros globalizaciją išryškėja keletas pagrindinių tendencijų:

- pasaulio homogenizacija siejama su vakarietiškos vartotojiškos kultūros, populiarios Amerikos kultūros intensyviu plitimu;
- globali kultūra palyginus su nacionalinėmis kultūromis nėra patvari, nesutarimų tarp skirtingų kultūrų, religijų, etninių grupių įtaka auga;
- tautų, įvairių nacionalinių kultūrų persipynimas kuria naujus kultūros hibridus, globalines kultūras.

Globalizacijos veiksniai skatina ekonominių ir kultūrinių vertybių plitimą, suteikia galimybes naudotis ne tik materialinėmis prekėmis ir paslaugomis, bet ir pasaulinėmis kultūrinėmis vertybėmis. Taigi nereikėtų pamiršti šalia globalizacijos teikiamų galimybių, teigiamų procesų egzistuojančių pavojų. Į visuotinių kultūrinio elgesio standartų, kurie galėtų būti priimtini įvairioms kultūroms, įsigalėjimą žiūrima su nepasitikėjimu. “Viena vertus, tai reiškia akivaizdų pavojų prarasti kultūrinį tapatumą, vis labiau įsigalint naujoms kultūrinėms preferencijoms, kurios paženklintos visuotinumu ženklu. Naujos kultūrinės vertybės ir teikiami kultūriniai produktai bei paslaugos meta iššūkį nusistovėjusiam visuomenės kultūriniam stabilumui. Taigi ima kėsintis ir į jos kultūrinį saugumą, kuris neretai paženklintas ryškia uždarumo ir korporatyvinio solidarumo žyme. Kita vertus, tai reiškia ir būtinumą mėginti suvokti ir priimti naujas bendravimo, bendradarbiavimo, sąveikos su kitų kultūrų atstovais galimybes, ugdytis svetingumo dvasią” (Pruskus V., 2003). Sunku išlaikyti tautinio tapatumo pojūtį skverbiantis į kasdieninį mūsų gyvenimą iš toli ateinančiai įtakai.

Pažangios technologijos, modernios ryšio priemonės, judėjimo laisvė, globali migracija suteikė daugeliui žmonių galimybę pažinti kitas kultūras, plėsti akiratį, įgyti asmeninę ir finansinę nepriklausomybę. Migracijos įtaka šalies kultūrai dvipusė: imigrantai praturtina vietos kultūrą, tačiau pastarajai kyla grėsmė “ištirpti”, prarasti savitumą. Judėjimo laisvė, išsiplėtusios galimybės rinktis leidžia formuotis ir nepriklausomai nuo tradicijų asmenybei.

Galima sakyti, kad vartojimo kultas, egoistinis jausminių ir materialinių įgeidžių tenkinimas, plintantis (iš Amerikos) pasaulyje (išskyrus Islamo šalis) naikina socialinius saitus, bendruomenė, visuomenė nebeturi absoliučių, jas vienijančių tiesų. Ankstesniais istorijos tarpsniais visuomenės vienijimui turėjo įtakos religija, vėliau ideologija, tačiau “pergalė prieš totalitarizmo iššūkį gali ir nesukurti naujo universalaus sutarimo, paremto šiuolaikine demokratinėmis idealų, <...> sinteze” (Brzezinski Z., 1998, p. 55).

Romualdas Grigas formuluoja šias savikritiškas lietuvių tautos perspektyvas:

- “lietuvių tautos, sudarančios valstybės pagrindą, dezintegracija (liaudiškai tariant – išsivaikščiojimas);
- tolesnė istoriškai susiformavusi tautos ir jos valstybės susipriešinimo slinktis;
- valstybės slinktis į stambiojo ir ypač į transnacionalinio kapitalo ir jo interesų sergėtojos pozicijas;
- savaiminio, giluminio Lietuvos ir jos visuomenės susipriešinimo su Eurobendrijos kultūrine patirtimi ir dvasia palaikymas;
- aiškėjantis lietuvių tautos (nespėjusios susiformuoti kaip moderni nacija, atitinkanti nūdienos pasaulį) ištirpimo Vakarų civilizacijoje pavojus” (Grigas R., 2003, p. 5).

Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO) 2004–2005 m. kultūros srityje vykdomos programos šiomis kryptimis:

- 1) kultūros įvairovės integravimas į nacionalines ir tarptautines politikos programas;
- 2) kultūros įvairovės apsauga, globojant kultūros ir gamtos paveldą;
- 3) kultūros įvairovės apsauga, plėtojant kūrybiškumą ir užtikrinant vystymąsi.

Matyt, neatsitiktinai “kultūros įvairovei” skirtas toks dėmesys. UNESCO generalinio direktoriaus pavaduotojas kultūrai Mounir Bouchenaki skelbia: “UNESCO mandatas kultūros srityje įpareigoja aktyviai veikti globalizacijos akivaizdoje, propaguojant kultūrų įvairovę ir tarpkultūrinį dialogą”. Nacionalinių vyriausybių vykdomos socialinės, švietimo, kultūrinės politikos reaguoja į UNESCO akcentuojamus prioritetus: etikos normos bei principai moksle ir technologijose, žmogaus teisės, mokymosi visą gyvenimą koncepcija, priimta Dakaro forume, žinių visuomenė, taika, demokratija, tolerancija, filosofijos bei politikos mokslų reikšmė visuomenei (2002 m. Lietuvoje vyko Tarptautinė Vidurio Rytų ir Rytų Europos konferencija bioetikos klausimais; rengiant Lietuvos Švietimo įstatymą buvo konsultuojamasi su UNESCO švietimo specialistais; priimta “Mokymosi visą gyvenimą” programa).

Europos Sąjunga nereglamentuoja nacionalinės kultūros politikos, tačiau ES yra suinteresuota šalių narių kultūrine įvairove. Kultūros politika yra kompleksiškas organizmas, jo funkcionavimui reikia strateginės vizijos, politinės valios siekti užsibrėžtų tikslų, ekonominių, teisinių, administracinių svertų. Lietuvos Vyriausybė patvirtino Lietuvos kultūros politikos nuostatas, Nacionalinę Lietuvos kultūros plėtros programą, 2004–2006 metų strateginį planą; pasirašytos dvišalės tarpvalstybinio kultūrinio bendradarbiavimo sutartys su 37 užsienio valstybėmis, kitose šalyse dirba Lietuvos kultūros atašė, Lietuva aktyviai reiškiasi UNESCO, įsitraukė į ES programą “Kultūra 2000”. Svarbiausi Lietuvos kultūros politikos tikslai:

- kultūros srities valdymo decentralizacija;

- efektyvaus kultūros finansavimo plėtojimas;
- kultūros ir menininkų interesus ginančios įstatyminės bazės kūrimas;
- visaverčiai kultūriniai mainai;
- informacinės visuomenės plėtra;
- kultūros paveldo apsaugos sistemos optimizavimas.

Agentūros "EuroBarometer" atlikti tyrimai parodė, kad daugelyje Vakarų Europos šalių tautinė savivoka ne nyksta; tapatinimasis su savo tauta yra žymesnis negu tapatinimasis su Europos Sąjunga, tai įrodo priešinimąsi negatyviems globalizacijos aspektams. John Tomlinson teigia, kad "vargu ar globalizacijos procesas sukurs globalinę kultūrą kokia nors suvienyta institucine prasme" (Tomlinson J., 2002, p. 204). Tokią nuomonę yra išsakiusi ir Jungtinių Tautų organizacijos Globalaus valdymo komisija. Tikriausiai nėra tautos, kuri nebūtų patyrusi kitų tautų kultūrinės įtakos. "Įgaudamas vis didesnę jėgą, supranacionalumas griaua tautiškumo statytas ir puoselėtas užtvartas. Tačiau pati socialinės organizacijos prigimtis gimdys ir skatins naujesnes, modernesnes lokalinės, tuo pačiu ir tautinės (nacionalinės) kultūros pasireiškimo formas" (Grigas R., 2003, p. 11). Jei valstybė atitrūksta nuo tautos kaip dvasinėmis vertybėmis grindžiamos bendruomenės, ji išsigimsta, biurokratizuojasi, praranda dvasinį, kultūrinį pagrindą. R. Grigas mano, kad tautos ir valstybės ryšį, modernią nacionalinę savivoką gali užtikrinti ne tik pilietinės organizacijos, savivalda, bet ypač svarbus čia tampa intelektinės, aukštosios kultūros kūrėjų statuso augimas.

Ekonomika. Globalizacija tai – didėjanti įvairių pasaulio valstybių tarpusavio priklausomybė, ekonominė integracija. Tai – fenomenas, tačiau jo teorinė samprata dar nėra visiškai nusistovėjusi. Pagrindinė jo varomoji jėga – tarptautinė prekyba, kapitalo judėjimas, didėjantis tarptautinių bendrovių vaidmuo ir gamybos internacionalizavimas, technologijų kaita.

Zygmant Bauman globalizaciją apibrėžia kaip kapitalo, finansų ir visų kitų pasirinkimo bei efektyvaus veikimo išteklių kaupimą, o kartu – gal net pirmiausia – ir kaip judėjimo ir veikimo laisvės kaupimą.

Globalizacija tai nėra naujas reiškinys. XIX amžiaus pabaigoje XX amžiaus pradžioje vyko didelis kapitalo ir žmonių judėjimas ekonomikos integracijoje. Pirmosios ekonomikos globalizavimo banga (pagal didžiąją ekonomistų dalį) varomoji jėga buvo garas ir tekstilė, tai sietina su tuo metu prasidėjusia industrializacija. Anksčiau šalies lyginamasis pranašumas buvo apsirūpinimas gamtos ištekliais bei kapitalu ir darbo jėga, o dabar šie veiksniai neteko turėtos reikšmės. Lyginamieji šalies pranašumai tiesiogiai priklauso nuo tinkamos šalies ekonominės politikos. Šiuolaikinėmis sąlygomis naujų industrinių valstybių tokia politika turėtų skatinti

išsimokslinimo lygio kėlimą, naujų medžiagų bei technologijų kūrimą ir diegimą. Darbo jėgos kvalifikacija ir išplėta infrastruktūra tampa pagrindiniais ekonomikos plėtros veiksniais.

Ekonomikos globalizavimo procesą skatino ir dabar lemia trys pagrindiniai veiksniai: pirma, naujų technologijų diegimas transporto ir komunikacijų srityse, leidęs labai pagreitinti prekių ir paslaugų transportavimą bei, įsisavinant naujas technologijas, naudotis didžiulėmis galimybėmis, kurias teikia „informacijos revoliucija“; antra, labai sumažėjusios transportavimo bei komunikacijos paslaugų kainos, leidžiančios piliečiams ir bendruomenėms plačiai, nors ir ne visuotinai, naudotis didėjančio ekonominio integravimosi galimybėmis; trečia, viešoji politika, turinti įtaką ekonominės integracijos pobūdžiui bei tempui, net jei ne visada orientuojamasi į didėjančią ekonominę integraciją.

Dažniausiai debatai globalizacijos tema apima tris integracijos aspektus: prekių, darbo ir kapitalo rinka.

Globalizacijos nauda yra akivaizdi: tai greitesnis augimas, aukštesni pragyvenimo standartai bei naujos galimybės. Bet dar ne visos šalys yra ir ne visi žmonės gali naudotis privilegijomis, kurias teikia globalizacijos reiškiny.

Teigiama, kad 1900-ųjų globali integracija atspindi dabartinio laikotarpio pokyčius, netgi vyravo nuomonė, kad karai neįmanomi, nes žmonės per daug vieni su kitais susiję. Vis dėlto įvyko du karai, suformavę prielaidas protekcionizmui ir pasaulinės ekonomikos neigimui.

Globalizacija nepaiso sienų, ji kasdien plečiasi, įtraukia vis daugiau žmonių, jų likimų. Tomas Friedmanas yra pasakęs: „Dabar, vykstant globalizacijai, didžiausią nerimą kelia baimė dėl greitų ir netikėtų pokyčių, nulemtų prieš, kurio nematome, negalime paliesti ar pajauti, – jausmas, kad mūsų gyvenimą bet kurio momentu gali pakeisti nežinomos ekonominės ar technologinės jėgos“.

Vieni žmonės globalizacijoje išvelgia naujų galimybių, perspektyvų, gerovės ir ūkio augimą, o kiti ją sutinka priešišškai. Pasak Pasaulio banko prezidento James D. Wolfensohn, šiandien mes turime 6 mlr. žmonių planetą, tačiau 5 iš 6 mlr. žmonių gyvena besivystančiose ir pereinamosios ekonomikos šalyse. Jie turi 20 proc. pasaulio BVP, o likęs 1 mlr. gyventojų turi 80 proc. pasaulio BVP. Pasaulyje yra 3 mlr. žmonių, gyvenančių iš mažesnių nei 2 JAV doleriai pajamų per dieną. Jame yra 1,2 mlr. žmonių, gyvenančių iš mažesnių nei 1 JAV doleris pajamų per dieną, ir jų skaičius didėja.

Tik 15 proc. pasaulio žmonių, gyvenančių turinčiose dideles pajamas šalyse, suvartoja 56 proc. visam pasauliui tenkančios dalies, kai 40 proc. vargšų, gyvenančių menkas pajamas gaunančiose šalyse, vartoja tik 11 proc. pasauliui tenkančios dalies. Be to, 10 proc.

vargingiausiai pasaulyje gyvenančių žmonių gauna tik 1,6 proc. pajamų, tenkančių 10 proc. pasaulio turtingiausių, o 1proc. turtingųjų gauna tiek pajamų, kiek jų gauna 57 proc. vargšų.

2002 m. Pietų Afrikos Respublikos sostinėje Johanesburge vykusiame pasaulio viršūnių susitikime dėl subalansuotos pasaulio plėtros kalbėjęs šios šalies prezidentas Thabo Mbeki turtingąsias valstybes pavadino „gerovės salomis“, kurias supa „skurdo vandenynas“, ir ragino užbaigti skurdžiąją šalių „globalinį apartheidą“, „skurdas, nepakankamas išsivystymas, nelygybė tarp valstybių ir pačiose valstybėse kartu su stiprėjančia pasauline ekologijos krize meta tamsų šešėlį ant viso pasaulio“.

Globalizacija palietė ir Vidurio bei Rytų Europos (VRE) šalis. Ekonomikos globalizavimas šiose šalyse vyko kartu su ekonominės sistemos transformavimu į rinkos ekonomiką. Taigi globalizacijos tempas daug priklauso ir nuo ekonominių reformų masto spartos.

VRE šalių ekonomika integravosi į ES. Palyginimui Estijos ir Vengrijos eksportas į ES siekė daugiau kaip 75 proc. šių šalių eksporto, Čekijos ir Lenkijos apie 70 proc. Lietuvos – 48 proc., mažiausiai iš VRE kandidačių į ES.

Šalies atsivėrimą tarptautinei rinkai ir kartu jos globalizavimo mastą parodo šalies importo ir eksporto ir BVP santykis. 2001 metais Lietuvos eksporto ir BVP santykis buvo 38,3 proc., o importo net 53 procentai. Lietuvos pasaulio prekybos dalis buvo 1,7 karto didesnė už jos pasaulio gamybos dalį. Tačiau Lietuva dar atsilieka nuo VRE lyderių. 2000 metais užsienio prekyba prekėmis (importas plius eksportas) vienam gyventojui Čekijoje ir Vengrijoje sudarė 6000 JAV dolerių, Estijoje ir Slovakijoje apie 5000 JAV dolerių, o Lietuvoje – tik 2500 JAV dolerių.

Eksporto ir importo struktūra taip pat rodo šalies ekonomikos integravimo į pasaulinę ekonomiką lygį.

1.3. Globalizacijos poveikis valstybės ekonomikai

Dažniausiai globalizacijos analizę mokslininkai pradeda nuo plėtros veiksnių nagrinėjimo. Dauguma autorių kritiniais veiksniais, padėjusiais pamatus globalizacijos epochai, laiko technologinį progresą bei transnacionalines korporacijas. Pasak Vladimirovos, anksčiau tai buvo tiesioginiai galutinės produkcijos mainai, o šiandien produktas gaminamas įvairiose valstybėse ir įvairiose įmonėse. Taigi išivyrėja gamybos transnacionalizacija: prekyba tarpiniais, o ne galutiniais produktais.

Taigi, pasak Dolgov ir Vladimirovos, technologinis progresas sudaro sąlygas ekonominiams verslo globalizacijos plėtros veiksniams:

1. Tarptautinei prekybai: prekėmis, paslaugomis, technologijomis ir intelektinės nuosavybės objektais.
2. Tarptautiniam gamybos veiksnių judėjimui:
 - kapitalo internacionalizacijai (užsienio investicijų forma);
 - darbo jėgos migracijai (stichinei nekvalifikuotos, pigiai apmokamos darbo jėgos migracijai, „proto nutekėjimui“);
 - informacijos perdavimu (keitimusi mokslinė-techninė informacija).
3. Tarptautinėms finansinėms operacijoms:
 - kreditavimui (privatinių asmenų ir įmonių, valstybiniam, tarptautinių organizacijų);
 - operacijoms su vertybiniais popieriais (akcijoms, obligacijoms);
 - finansinėms priemonėms (išankstiniams, ateities, pasirinkimo, sandoriams).
4. Globalios infrastruktūros formavimuisi (įvairių tarptautinio verslo subjektus aptarnaujančių įmonių, organizacijų kūrimuisi: tarptautinių bankų, kreditavimo institucijų, tarptautinių konsultacinių kompanijų).

Taigi verslo globalizacijos plėtros politinė forma yra liberalizacija, kurios funkcijai užtikrinti kuriamos įvairios tarptautinės reguliavimo institucijos. Dėl globalizacijos atsirado Pasaulio prekybos organizacijos (PPO), Pasaulio banko (PB), Europos Komisijos (EK), tarptautinė teisė ir tarptautiniai papročiai, kurie reguliuoja valstybių santykius pasauliniu mastu.

Pagrindiniai ekonomikos globalizavimo subjektai yra tarptautinės bendrovės (TB), kurios sukuria apie ketvirtadalį visos globalios gamybos apimtį, ir ši dalis nuolat didėja. TB svarbus buvo vaidmuo ir per pirmąją ekonomikos globalizavimo bangą, tačiau vaidmuo yra kitoks. TB veiklos sritis buvo dvišalė prekybos žaliavomis, maisto produktais ar pramonės gaminiais, dabar dėl jų veiklos atsirado daugišalė prekyba. TB sukūrė plačius tinklus ir tiekimo grandines,

kuriuose prekyba sudaro didelę tarptautinės prekybos dalį. Pagrindinė pasaulio prekybos dalis yra tik prekių judėjimas TB viduje, vadinasi, prekybos metu prekė keičia šalį, bet nekeičia savininko.

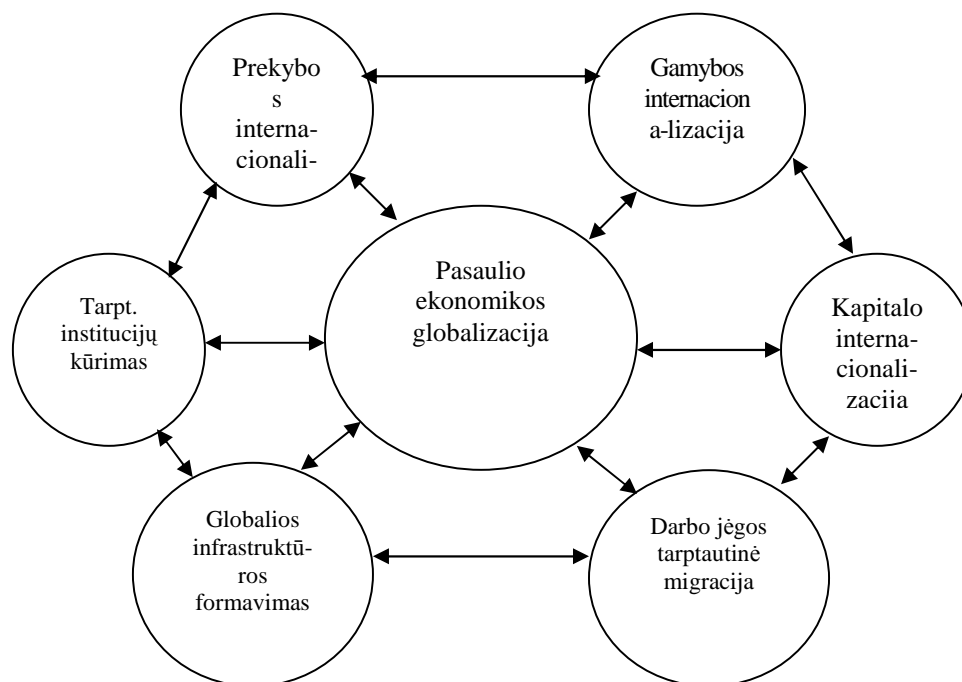
TB atlieka didžiąją dalį pasaulio TUI, taip pat eksporto iš besivystančių ir pereinamosios ekonomikos šalių. Todėl šių šalių ekonominis augimas daug priklauso nuo jų sugebėjimo pritraukti TB investicijas.

Dar gilesnės ekonominės integracijos pavyzdys – valstybių jungimasis į ekonominius blokus, kaip ES, kur užtikrinama laisva prekyba, laisvas kapitalo, gamybos judėjimas. Taigi formuojasi globali ekonomika – „rinka be sienų“.

Taigi daugelis mokslininkų sutaria, kad didžiausią įtaką tarptautinei integracijai turėjo technologinis progresas, sustiprinęs kompanijų tarptautinę orientaciją. Kadangi technologinis progresas visų pirma yra transnacionalinių kompanijų interesų sritis, galima teigti, kad šios kompanijos yra pagrindinis globalizacijos procesų katalizatorius.

Hiperglobalistai globalizaciją suvokia kaip ekonominį fenomeną. Pasak Ohmae, globalizacija – tai istoriškai beprecedentinis reiškinys, kuriam būdingi šie požymiai:

- valstybių ekonomikų denacionalizacija;
- transnacionalinių gamybos, prekybos ir finansų tinklų formavimasis;
- nacionalinio suvereniteto silpnėjimas;
- visuotinė liberalizacija.

2 pav. Ekonomikos globalizacijos veiksnių modelis

Šiam ekonomikos globalizavimo etapui galingas gatavų prekių ir pinigų judėjimas šalių, šiuolaikiniam ekonomikos globalizavimui-gamybos komponentų ir kapitalo kaupimas.

2 lentelė

Globalizacijos poveikis valstybės ekonomikai

	Valstybės įtaka ekonomikai silpna	Valdžios pasidalijimas	Valstybės įtaka ekonomikai stipri
	Hiperglobalistai (Ohmae)	Transformacionalistai (Held, Cerny)	Skeptikai (Hirst, Thompsonas)
Globalizacijos idėja	Globalizacijos epocha	Istoriškai neprecedentinis globalios integracijos lygis	Dabartinis laikotarpis analogiškas klasikiniam "aukso standarto" periodui (1870–1914). Formuojasi nauji prekybos blokai
Globalizacijos poveikis valstybių suverenitetui	Rinkos logika užgožia valstybės suverenitetą	Suverenios valstybės jau nebe vieninteliai žaidėjai tarptautinėje arenoje	Suverenitetas stiprėja: nacionalinės vyriausybės išlaiko savo valdžią
Globalios ekonomikos charakteristika	Globalus liberalizmas, geografijos eliminavimas, globali kultūra, globali pilietinė visuomenė	Integracijos ekstensyvumas (geografiniu požiūriu) ir intensyvumas (ekonominė prasme)	Tarptautinė integracija mažesnė nei XIX a.
Globalizacijos plėtra	Technologinis progresas ir kapitalistinė orientacija	Neįmanoma išskirti dėl proceso sudėtingumo ir neapibrėžtumo	Valstybės ir rinkos
Ateities prognozės	Globali civilizacija	Prognozuoti neįmanoma. Tikėtina reorganizacija ir integracija	Regioniniai blokai, civilizacijų konfliktas
Globalizacijos pasekmės	Nacionalinių valstybių išnykimas	Globalizacija transformuoja nacionalinę valdžią ir visą pasaulio politiką	Internacionalizacija remiasi valstybių tarpusavio susitarimais

Technologijų kaita, prekybos ir prekių judėjimo liberalizavimas sudarė galimybių pasireikšti TB, kaip jų veiklos rezultatus suformavo globalios gamybos sistemos. Globalinė gamybos sistema apima ne vieną pasaulio šalį. Kur prieš 30 metų buvo gaminami vienoje šalyje gamybos ir surinkimo operacijos yra dislokuojamos keliose šalyse ir pasaulio regionuose.

Industriinių valstybių pavyzdys rodo, kad svarbus šaliai integruojantis į globalią ekonomiką yra valstybės vaidmuo. Daugelis valstybių yra priėmusios įvairias horizontalias šakinės politikos programas. Nedaug valstybių pasaulyje vykdo grynai liberalią politiką, kuri VRE kartais laikoma vienintele alternatyva. Prie šakinės politikos priemonių galima priskirti importo apsaugos priemones (subsidijas, tarifinius ir netarifinius importo apribojimus, mokesčių nuolaidas), eksporto rėmimo priemones (mokesčių lengvatos investicijoms, spartesnę amortizaciją, valstybinis mokslo tiriamųjų darbų finansavimas), įvairias adaptacines priemones (demonopolizavimas, dereguliavimas, užimtumo programos).

Praktika rodo, kad šalies integravimosi į pasaulinę prekybos sistemą padariniai ne visada yra pozityvūs ir ypač socialiniu aspektu. Pirma, prekybos liberalizavimas pereinamosios ekonomikos šalyse sumažino vietos įmonių gamybos apimtį. Jos dažniausiai gamina žemos kokybės gaminius, kuriems sunku konkuruoti tiek užsienio, tiek mažai apsaugotose vidaus rinkose. Antra, nėra optimali nei laisvoji prekyba, nei subsidijų atsisakymas. Siekiant aukštesnių socialinių tikslų, yra būtina valstybės kišimasis į prekybą. Trečia, egzistuoja loginis pagrindas atsirandančių šakų apsaugai, siekiant sumažinti žemos kokybės gaminių gamybą vietos įmonėse. Tik valstybės parama padėtų perspektyvesnėms vietos įmonėms finansuoti produktyvumo ir kokybės gerinimo.

Pirmaujančios VRE valstybės Vengrija, Čekija ir Lenkijos ekonomikos reformos plačiai derina su įvairiomis struktūrinio reguliavimo priemonėmis, to negalima pasakyti apie Lietuvą, ypač savo rinkos apsaugos ar eksporto skatinimo srityje. Atkreiptas dėmesys, kad daugumoje VRE šalių, išskyrus Baltijos valstybes, nominali tarifinė apsauga yra didelė ir daugelio prekių viršija JAV ir ES gana didelių protekcinio maitų lygį.

Valstybei yra naudingiausia, kai užsienio kapitalas ateina į šakas, kuriose sukuriama daug pridėtinės vertės, tačiau dažnai silpna intelektinės nuosavybės apsauga atbaido užsienio investuotojus nuo investicijų į aukštų technologijų šakas bei nuo licencijų pardavimo šiuolaikinėms technologijoms.

Trumpu laikotarpiu liberalizavimas gali turėti neigiamų socialinių padarinių, kurie priklauso nuo kai kurių gyventojų sluoksnių pajamų šaltinių, liberalizavimo poveikio kainoms tų prekių ir paslaugų, kurias vartoja gyventojai, turintys mažiausias pajamas. Todėl vyriausybė privalo sukurti šių gyventojų sluoksnių pajamų apsaugos mechanizmą. Deja, Lietuvoje turime

nemažai pavyzdžių, kai prekybos liberalizavimas sužlugdė ištisas pramonės šakas, jos buvo paliktos likimo valiai be jokio apsaugos mechanizmo. Viena tokia šakų – tai elektronikos pramonė, kur pasaulinę konkurenciją atlaikė tik keletas įmonių.

2. GLOBALIOS EKONOMIKOS PROCESŲ ĮVERTINIMAS

2.1. Globalizacijos rodikliai

Globalizacija dažnai apibrėžiama kaip gilėjanti integracija tarp šalių visuose visuomeninio gyvenimo sferose. Daugelis autorių globalizacijos reiškinį nagrinėja išskirdami jo ekonomines, politines bei kultūrinės sritis. Ekonominė globalizacija suvokiama, kaip ekonominė integracija tarp šalių, kaip didėjanti kompanijų veiklos laisvė bendradarbiaujanti su kitų šalių ūkio subjektais.

Yra keletas prielaidų bei būdų kaip išmatuoti ekonominės globalizacijos poveikį šaliai. Pirmoji rodo ir nagrinėja ar iš tikro tokia kaip globalizacija šalyje yra. Tam nustatyti skaičiuojama kiek barjerų tarptautinei prekybai bei sandoriams dar išlikę, ir kiek iš jų jau sunaikinti. Šalis gali laikyti save ekonomiškai integruota kuomet atitinka dvi sąlygas, pirmoji - - kai nėra kliūčių deryboms bei sutartims, tam kad būtų pradėta tarptautinė prekyba su atskiromis šalimis; ir antroji - tarptautinės prekybos kaštai bei mokesčiai neturėtų per daug skirtis, kompanijoms šalies viduje ir už jos ribų. Akivaizdu, kad didžiausios kliūtis tarptautinei integracijai yra paremtos tarifiniais ar atvirkščiai - netarifiniais barjeriais, kurie ypač apsunkina tarptautinį bendradarbiavimą.

Ekonomistas M.Brahmhatt atkreipia dėmesį į kitą strategiją, paremta „už sienos“ principu, kuri yra paremta netikslumais šalies tarptautinio reguliavimo sistemoje. Licencijuodama muitinių ir kitų valstybinių paslaugų aprūpinimą tik vietinėms firmoms, valstybė diskriminuoja kitų šalių tiekėjus.

Kita kliūtis tarptautinei integracijai gali būti kildinama iš privataus sektoriaus, kuomet vietinės įmonės sudaro slaptus sandorius, tampančiais nemenkomis kliūtimis užsienio tiekėjams. Galiausiai kliūtis gauti informaciją apie šalies bendrąsias charakteristikas, tokias kaip geografiniai faktoriai transporto srityje ar susisiekiame bei kitą informaciją, kurią teikia tik tam tikros institucijos, taip pat atitolina tarptautinį bendradarbiavimą.

Kita vertus eilė faktorių kurie iš esmės gali paveikti tarptautinę globalizaciją, šiandien nusidriekia daug toliau nei oficialiai traktuojamos kliūtys, taip sudarydamos tartum netiesioginį ryšį tarp vyriausybės vykdomos politikos ir vidaus rinkos. Dėl šios priežasties, pastangos matavimais tiesiogiai įvertinti net mažiausiai reikšminius barjerus, dažnai būna diskusijų klausimas.

Oficiali ir publikuojama jų įtaka šalies globalizacijai dažnai būna toli nuo jos tikrosios reikšmės. Dar viena problema yra atskirų produktų tarifai bendrame kontekste. Oficialūs valstybinės kontrolės paskaičiavimai dažnai ne tokie reikšmingi, kaip kiekybinių rodiklių palyginimas visų valstybių atžvilgiu. Be detalios kiekybinės analizės šalies kapitalo bei tarptautinės prekybos sąskaitoje, daugiausiai ką būtų galima pasakyti, tai ar atskiros kontrolės vyksta ar ne. Sekantis žingsnis nagrinėjant globalizacija yra ekonominių išlaidų analizė. Ekonominių išlaidų rodiklius galima išskirti į 3 grupes (Hirst, P., Thompson, 1996):

- ∇ Tarptautinės prekybos rodiklis
- ∇ Tarptautiniai finansai
- ∇ Tarptautinių bendrovių rodiklis

Tai gi nagrinėjant tarptautinę prekybą plačiausiai paplitusi ir gana sunkiai interpretuojama yra bendrosios prekybos (eksportas + importas) norma su BVP. Prekyba, BVP normai yra aktuali vertinant integraciją šalyje. Tam yra stebimos proporcijos vietinių išlaidų, kurios investuotos užsienio rinkose, bei užsienio investicijas šalyje. Kai kurie ekonomistai ekonomikos globalizaciją skaičiuoja išreikšdami globalų eksportą kaip globalios produkcijos dalį. Kuomet ši proporcija auga, globalizacija auga tolygiai su ja. Tačiau ši idėja dažnai kritikuojama. Patirtis rodo, kad pastirąjį dešimtmetį, kuris buvo nuolat stebimas kaip nepaliaujama globalizacijos banga, minėtoji dalis pastoviai krito. Ekonomistai D.Gordon ir Ch. Wolf tai argumentuoja tuo, kad tai nebūtų įvykę, jei globalizacija pastoviai sklistų ir judėtų į priekį. (Wolf, Ch., 2001)

Kita rodiklių grupė -Tarptautinių finansų rodikliai yra naudojami apskaičiuoti tiek šalies aktyvams (turtui), tiek išsipareigojimams. Taip pat jie tiesiogiai veikia tiesiogines investicijas, portfelines bei kitas investicijas, tokias kaip bankų palūkanos ir pan. Visą tai galima traktuoti ir kaip BVP dalį

Trečiasis globalizacijos rodiklis yra pagrįstas tarptautinių bendrovių įvertinimo duomenimis, pavyzdžiui šalies investicijomis į užsienio bendroves. Taip pat pastarasis rodiklis yra paremtas užsienio dukterinių bendrovių šalyje, teikiamomis pajamoms, investicijoms ir t.t.

Taigi pastaruoju atveju globalizacijos skaičiavimai remiasi prekybos sandorių bei kapitalo investicijų dydžiu, kurie yra laikomi svarbiausiais globalizacijos plėtros faktoriais. Tačiau ekonomistas Ch. Wolf pristato šiek tiek kitokį požiūrį į globalizacijos rodiklius. Autorius mano, kad ekonominė globalizacija yra tartum sinonimas ekonomikos atvirumui. Šiuo atveju ekonomikos atvirumo rodikliai būtų to lygūs globalizacijos rodikliams, kuriuos jis išskiria į tris grupes: (Wolf, Ch., 2001)

∇ Rodiklis apsprendžiantis ar palankios šalies sąlygos tarptautinių bendrovių atėjimui bei investicijoms;

- ▽ Laipsnis apsprendžiantis užsienio investicijų ribotumą bei kitas kliūtis;
- ▽ Perkamosios galios santykis šalies valiuta bei užsienio valiuta;

Trumpai tariant pirmieji du rodikliai atspindi šalies tarifinius ir netarifinius barjerus, o trečiasis remiasi tuo, kad esant atvirai ekonomikai, perkamosios galios santykis užsienio ir šalies valiuta turi būt artimas vienas kitam. Taip pat autorius teigia, kad prekybos ir kapitalo srautai yra nepastovūs, o duomenims reikalingi patikimi ir palyginami duomenys, tad minėtu atveju šie indikatoriai laikomi netinkamais rodikliais. Pavyzdžiui tarptautinė prekyba gali būt stabdoma remiantis šalies politikos veiksniais, tokiais kaip mokamos subsidijos norint pakelti eksporto apimtis, bei tarifais, slopinant importą. Taigi šie veiksniai sunkiai gali apibrėžti globalizacijos kryptį, arba atvirkščiai, parodyti tai, ko iš tikro nėra.

Dar vienu ekonomistų grupė, kurią sudaro J.A Franke, D Rodrik bei L. Lopez pristato du skirtingus skaičiavimo metodus. Vienas iš jų paremtas standartais sukurtais dar 1900 metais, o antrasis nagrinėja standartus, kuriais yra paremta tobula ekonominė integracija. Pirmasis metodas lygina pagrindinius dabartinės ekonominės globalizacijos rodiklius su atitinkamais rodikliais 1900- ujų metų. Autoriai pažymi, kad pastarieji rodikliai labiau atspindėjo ekonominę integraciją ankstyvais 1900 m. nei dabar, kadangi revoliucinis persilaužimas tokių sektorių kaip geležinkeliai, telekomunikacijos ir pan. vyko būtent minėtu laikotarpiu. Minėtina ir tai, kad auganti užsienio prekyba, paveikta tuometinių ekonominių politinių sprendimų, gan smarkiai mažino tarptautinių prekių kainų skirtumus. Prekybos apimtys ėmė mažėti bėgant metams ir tik 1950 jos po truputi pradėjo mažėti. Autorių nuomone nei JA V nei Europa nėra tokia ekonomiškai atvira, kokia buvo XX amžiaus pradžioje. (Lopez., L A., 2002).

Tobulos globalizacijos metodas yra paremtas tokia sąlyga, kad jei šalies pilietis yra linkęs pirkti užsienio gamintojų prekes tokiu pat kiekiu kaip ir vietines, tuomet kitų šalių produktai vidaus rinkoje, turi sudaryti tokią pat dalį kaip ir visose kitose šalyse, atsižvelgiant atitinkamai tik į jos dydį.

Taigi globalizacijos vertinimo metodiką dažniausiai apsprendžia paties globalizacijos reiškinio suvokimas. Kadangi ekonominė integracija yra pagrindinė globalizacijos forma, kaip matėme daugelis mokslininkų bei ekonomistų koncentruojasi tik ties ekonominės globalizacijos rodiklių paskaičiavimais, visai neatsižvelgdami į kitas globalizacijos dimensijas. Ekonominė integracija dažniausiai vertinama dviem pagrindiniais aspektais: vertinant būtinas sąlygas globalizacijos plėtrai bei vertinant globalizacijos padarinius. Globalizacijos plėtrai būtinos sąlygos siejamos su kuo mažesniais tarptautiniais apribojimais, tokias kaip tarifiniai, netarifiniai ar paslėpti prekybos barjerai, kapitalo bei darbo jėgos suvaržymai. Tačiau vertinti šiuos apribojimus nėra paprasta, kadangi jie ne visada lengvai pastebimi.

2.2. Globalizacijos elementai

Globalizacija yra atskirų susijusių įvykių ir procesų rezultatas. Šie įvykiai ir procesai yra:

▽ Tiesioginių užsienio investicijų, dėl kurių didėja tarptautinių bendrovių vaidmuo ir sąlyginė jų reikšmė;

- ▽ Finansų rinkų internacionalizavimas;
- ▽ Komunikacijų ir transporto technologijų raida ir sklaida;
- ▽ Valstybinio reguliavimo panaikinimas ir liberalizavimas;
- ▽ Valstybinio sektoriaus privatizavimas.

Tiesiogines užsienio investicijas. Per pastaruosius trisdešimt metų tarptautinės ekonominės tarpusavio priklausomybės pagrindinė varomoji jėga buvo stulbinantis tiesioginių užsienio investicijų (angl. Foreign Direct Investment (FDI) augimas (pasireiškiantis tuo, kad gamybos priemonės kuria arba įsigyja užsieniečiai). Iki XX amžiaus aštuntojo dešimtmečio tarptautinė veikla paprastai pasireiškė prekių arba paslaugų mainais tarp valstybių, taigi prekyba buvo pagrindinė tarptautinės ekonomikos varomoji jėga. Tačiau pasaulinėje ekonomikoje vis didesnę reikšmę įgijo kapitalo judėjimas.

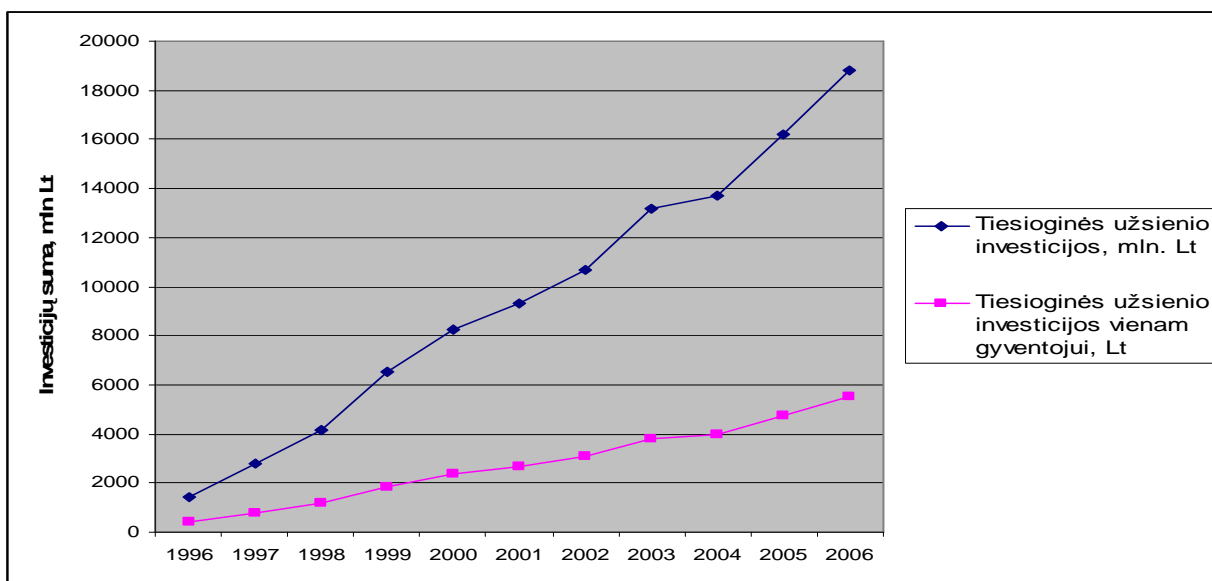
Jau ne pirmą dešimtmetį tiesioginės užsienio investicijos didėja sparčiau nei tarptautinė prekyba. Tiesioginiai investuotojai - tarpnacionalinės (TNK) ir tarptautinės korporacijos užtikrintai pirmauja pasaulio ekonomikos internacionalizacijos procese. Taigi ir XX a. paskutiniojo dešimtmečio patirtis parodė, kad keičiantis pasaulinei situacijai, tobulėja ir TNK strategija, o jų veikla įgauna kokybiškai naujų formų bei bruožų.

Tiesioginės užsienio investicijos yra pagrindinė globalizacijos, kuri vyksta šiuolaikiniame pasaulyje, varomoji jėga. Dabar yra daugiau kaip 30 tūkst. tarpnacionalinių kompanijų, o jų filialų net per 270 tūkstančius. Intensyvią šio proceso plėtrą nulėmė tai, kad vis daugiau firmų ir iš jų besivystančių šalių, investuoja, atsižvelgdamos į didėjančią konkurenciją bei rinkų liberalizaciją, į atsiradusias naujas iki šiol neegzistavusias kapitalinių judėjimų sritis. Korporacijų strategijoje dominuoja firmų susiliejinimai ir kitų firmų įsigijimas. Tai yra vienas svarbiausių tarptautinių investicijų didėjimo priežasčių.

Kita svarbi priežastis, manau yra ta, kad atsirado naujų užsienio kapitalo investavimo galimybių: daugelyje šalių buvo liberalizuotas ir išsklaidytos atitinkamos ekonomikos sritys ir, antra vertus, vyriausybės vis palankiau žiūri į užsienio kapitalo ir technologijų pritraukimą. Daugumoje šalių neužtenka valstybinio biudžeto lėšų infrastruktūrai finansuoti. Taigi kyla privataus kapitalo pritraukimo poreikis. Dėl tiesioginių užsienio investicijų deficito

infrastruktūros šakose tolesnis TNK veiklos plėtimas šioje srityje atrodo gana optimistiškai. Nepaisant didelės kapitalinių įdėjimų apimties, dauguma projektų užsienio investuotojams yra viliojantys.

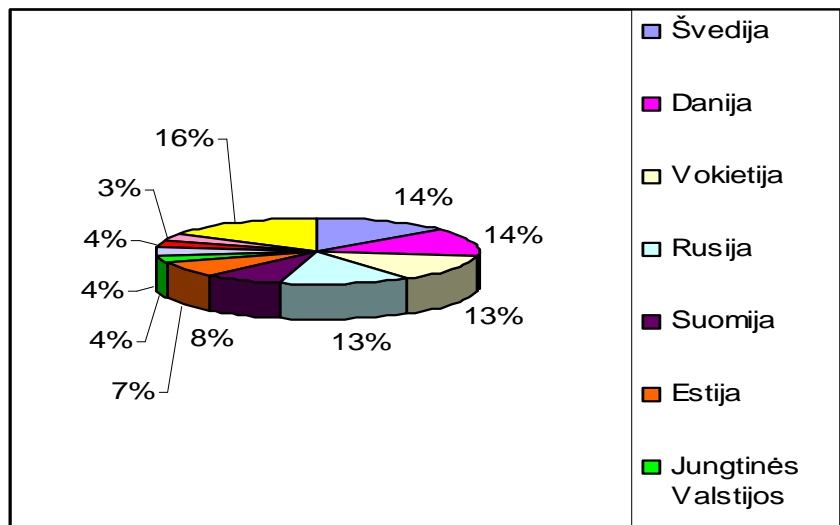
Tik nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje pasikeitė ekonominė situacija. Ekonominiai ryšiai su buvusios Sovietų Sąjungos respublikomis susilpnėjo ir susiklostė sąlygos savarankiškesnei užsienio prekybos politikai; tiesioginiams ekonominiams ryšiams su Vakarų šalimis. Todėl keitėsi Lietuvos užsienio prekybos struktūra ir dinamika. Liberalizavus santykius su užsienio šalimis, Lietuvos užsienio prekybos apyvarta su Vakarų Europos ir kitomis pasaulio valstybėmis ėmė sparčiai plėtotis. Kalbant apie šiandieninę situaciją verta pastebėti, jog tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje 2006 metų sausio 1-ąją buvo 18,802 mlrd. litų - per metus jos padidėjo 16,1 proc., arba 2,609 mlrd. litų., taip pat investicijos vienam gyventojui padidėjo -16,9 proc. ir buvo 798 litų daugiau nei 2005 metų pradžioje (žr. 3 pav.). Tačiau reikia pasakyti, kas augimo tempai, lyginant 205 ir 2006 metus. sulėtėjo. Taip 2005 metais augimas sudarė 18,2 proc., o investicijos vienam gyventojui padidėjo 18,9 proc. (Statistikos departamento duomenys, 2006).

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2006

3 pav. Tiesioginės užsienio investicijos metų pradžioje

Statistiniai duomenys rodo, kad daugiausia lėšų Lietuvoje yra investavę Švedijos (13,9 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų), Danijos (13,7 proc.), Vokietijos (13,2 proc.), Rusijos (12,8 proc.) investuotojai (žr. 4 pav.).

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2006

4 pav. Pagrindinės šalys investuotojos 2005 m. spalio 10 d.

Reikia pažymėti, kad lyginant 2005 m. sausio mėnesį su tuo pačiu metų spalio mėnesiu, nežymiai vyksta rinkos persiskirstymas, mažėja palaipsniui pagrindinių valstybių dalis ir didėja tokių valstybių kaip Suomija, Austrija dalis (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Pagrindinės šalys investuotojos, mln Lt

	Tiesioginės užsienio investicijos			
	2005 01 01		2005 10 01	
	iš viso	%	iš viso	%
Iš viso	16192,6	100,0	18223,3	100,0
Švedija	2435,4	15,0	2529,7	13,9
Danija	2465,8	15,2	2502,5	13,7
Vokietija	1839,2	11,4	2397,4	13,2
Rusija	1366,2	8,4	2337,3	12,8
Suomija	1255,6	7,8	1475,4	8,1
Estija	1238,7	7,6	1338,4	7,3
Jungtinės Valstijos	1034,2	6,4	730,7	4,0
Nyderlandai	704,0	4,3	683,1	3,7
Jungtinė Karalystė	561,6	3,5	637,4	3,5
Austrija	506,4	3,1	617,7	3,4
Kitos šalys	2785,5	17,3	2973,7	16,4

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2006

Pagal ekonominės veiklos sritis daugiausia užsienio investicijų pritraukia apdirbamoji gamyba (žr. 4 lentelę), kurioje sukaupta 33,18 proc. visų investicijų. Jei apžvelgti kur

Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis

EVRK kodai	Ekonominės veiklos rūšys	Įmonių skaičius		Tiesioginės užsienio investicijos, mln. Lt	
		2005 01 01	0 01	2005 01 01	2005 10 01
	Iš viso	2689	2900	16192,6	18223,3
A+B	Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	50	53	127,8	159,8
C	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	13	13	140,0	151,3
D	Apdirbamoji gamyba	551	595	5503,2	6045,8
E	Elektros, dujų ir vandens tiekimas	18	17	1199,1	2082,0
F	Statyba	94	101	194,1	229,0
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	1015	1059	2584,2	2720,8
H	Viešbučiai ir restoranai	68	78	195,1	202,0
60-63	Transportas ir sandėliavimas	187	199	493,3	427,9
64	Paštas ir telekomunikacijos	29	32	1827,2	1831,1
J	Finansinis tarpininkavimas	51	54	2337,8	2702,2
K	Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	539	625	1377,1	1441,0
M+N	Švietimas; sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	20	19	24,9	26,2
O	Kita komunalinė, socialinė ir asmeninė aptarnavimo veikla	54	55	188,8	204,2

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2006

investuojama apdirbamojoje gamyboje, tai ženkliai išsiskiria naftos produktų gamyba – 29,14 proc., antą vietą užima investicijos į maisto produktų, gėrimų ir tabako gaminių gamybą – 24,26 proc. Didėja investicijos į nekilnojamąjį turtą, 2005 metų spalio 10 dienai jos sudarė 7,9 proc. visų investicijų.

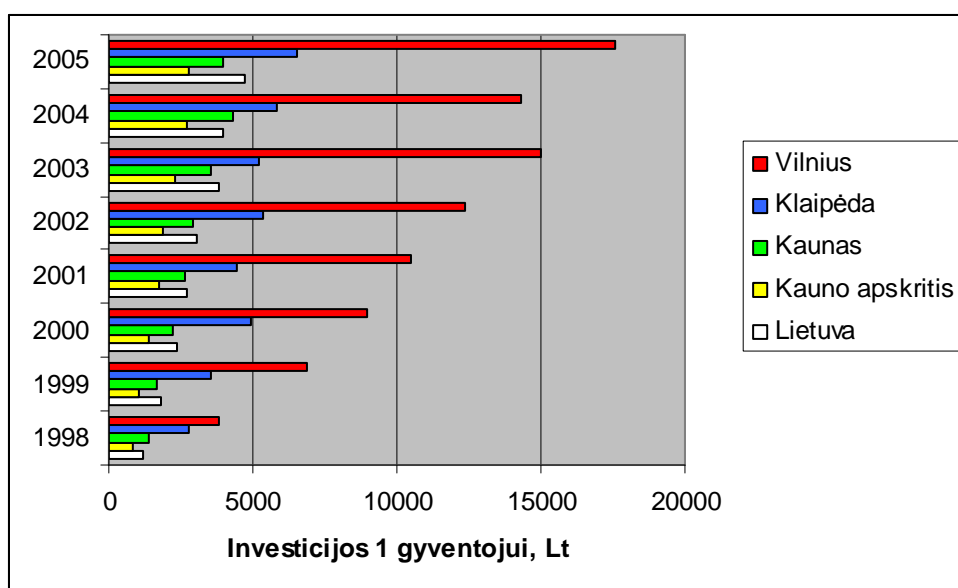
Iš kitos pusės vykstant globalizacijos procesams negalima nepaminėti atvirkštinio reiškinių, t.y, kur ir kaip Lietuva investuoja užsienio šalyse.

Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis

Ekonominės veiklos rūšys	Įmonių skaičius		Tiesioginės Lietuvos investicijos užsienyje, mln.Lt	
	2000	2006	2000	2006
Iš viso	91	212	103,8	2061,3
Apdirbamoji gamyba	31	54	68,9	357,0
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	-	3	-	21,9
Statyba	6	13	1,0	14,8
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymas	34	85	25,2	764,8
Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	10	22	1,5	183,9
Finansinis tarpininkavimas	2	6	0,6	377,8
Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	7	27	2,6	294,6
Kitos veiklos	1	2	4,0	46,5

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2006

Pagal ekonomines veiklos sritis matome (žr. 5 lentelę), kad lietuviai labiausia linę investuoti į jiems tradiciškai priimtą sritį prekybą – 37,10 proc., finansinio tarpininkavimo sritis užima 2 vietą (18,33 proc.), ir tik trečioje vietoje yra apdirbamoji gamyba (17,32 proc.). Lietuvoje dažnai vyksta diskusijos, kad užsienio investicijos „nusėda“ viename mieste ir tai akivaizdžiai rodo 5 pav. Kaip matome Klaipėda visą laiką lenkė Kauną, o Vilnius suvalgo praktiškai visas užsienio investicijas.

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2006

5 pav. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui Lt sausio 1 d.

Lietuvos ekonomikos augimo tempai buvo teigiami jau ir prieš narystę ES. Be to, galima pastebėti, jog šiuo metu vyksta tam tikras tiesioginių užsienio investicijų perorientavimas, keičiasi jų kokybė, o tai ne mažiau svarbu nei jų vertinė apimtis. Itin sparčiai didėja konkurencija tarp šalių dėl investicijų pritraukimo, todėl, siekiant pritraukti daugiau investicijų, reikia mokėti konkuruoti, išryškinti šalies privalumus ir vykdyti aktyvią investicijų pritraukimo politiką.

Finansų rinkos. Kalbant apie finansų rinkas, verta pastebėti, jog jos yra nepaprastai svarbios pasaulio ekonomikos ateičiai. Integruotos finansinės rinkos yra naudingos įmonėms, investuotojams ir vartotojams vien dėl to, kad bus paprasčiau naudotis kitų valstybių finansinėmis rinkomis, darbuotojai galės pasinaudoti įmonės kitoje valstybėje tvarkomu pensijų kaupimo fondu ir pan. Dėl didesnės konkurencijos kapitalas bus pigesnis, o tai savo ruožtu paskatins realios ekonomikos augimą ir užimtumą. Vis dėlto, siekiant išvengti rinkų nestabilumo ir sukčiavimo, šį rinkos atvėrimą privalo lydėti griežtesnės priežiūros ir kontrolės sistema. Manoma, kad finansinių rinkų integracija per dešimt metų padidins BVP 1,1 proc. (130 milijardų eurų), o užimtumo lygis išaugs 0,5 proc. Vertybinių popierių integravimas sumažins kapitalo kainą 0,5 proc. (Finansų rinkos apžvalgos, 2005).

1999 m. gegužės mėnesį Europos Parlamento iniciatyva Komisija pateikė Finansinių paslaugų veiklos planą su 42 priemonėmis, kurių paskirtis - integruoti nacionalines finansines rinkas į bendrą Europos rinką. Lisabonos Europos Vadovų Taryba nustatė, kad planas turi būti įvykdytas iki 2005 m. ir iki šios datos turi būti priimtos beveik visos minėtos priemonės. Tačiau kaip matome taip nėra ir dabartiniu metu vyksta aštrios diskusijos dėl Lisabonos strategijos. Parlamentas parėmė šias pastangas atverti rinkas, kartu reikalaujamas geresnės investuotojų apsaugos. Direktyvos dėl įmonių perėmimo atveju Parlamentas atmetė pirmą pasiūlymo projektą, kuriame, jo nuomone, nebuvo pakankamai atsižvelgiama į pasekmes kai kurioms iš valstybių narių, ypač Vokietijai, ir privertė visiškai peržiūrėti pasiūlymą.

Jau dabar jaučiamas šių naujų teisės aktų poveikis. Finansinis sektorius ėmė racionaliau veikti ir buvo pertvarkytas. Tarpvalstybinė prekyba išaugo, o finansinės institucijos ėmė vis dažniau kurtis kitose valstybėse narėse. Įvairesnės investicijų ir taupymo galimybės sumažino įmonių priklausomybę nuo bankų paskolų (Finansų rinkos apžvalgos, 2005). Kalbant apie finansų rinkas, būtina pastebėti ir *Bretton Woods* valiutų keitimo kursų sistema, kuri buvo sukurta po Antrojo pasaulinio karo, siekiant stabilizuoti valiutų keitimo kursus ir dėl kurios buvo įkurtos tokios tarptautinės finansinės institucijos kaip Tarptautinis valiutos fondas (TVF) ir Pasaulio Bankas, žlugo XX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje, ir tuomet buvo įvesti kintami valiutų keitimo kursai. Buvo panaikinta nemažai kapitalo kontrolės priemonių, naudojamų

valstybės mastu. Taigi XX amžiaus devintajame dešimtmetyje buvo atsisakyta finansinio sektoriaus reguliavimo. Todėl pasaulyje nepaprastai plačiu mastu pradėjo judėti kapitalas. Per dieną atliekamų finansinių sandorių suma gerokai viršija 1,5 trilijono JAV dolerių (1500 mlrd. JAV dolerių). Pasipylė tarptautiniai kreditai, kūrėsi naujos finansinės institucijos, kurios buvo nuolat plečiamos ir restruktūrizuojamos.

Technologijos. Po technologinės revoliucijos informacijos apdorojimo, komunikacijų ir transporto srityje pasidarė daug lengviau kurti pasaulinius gamybos ir paskirstymo tinklus. Bendrovėms lengviau integruoti savo antrines įmones, taip pat užmegzti ryšius su tiekėjais ir klientais. Kadangi dažnai artimumas nėra labai būtinas, daugeliui tarptautinių bendrovių lengva dirbti bet kurioje pasaulio dalyje. Naudojant naujesnę techniką, pavyzdžiui, elektroninį paštą, internetą bei videokonferencijų priemones, iš sprendžiamos atstumo problemos. Informacinių technologijų naudojimas iš esmės pakeitė didžiausių bendrovių verslo pobūdį. Technologijos ir su jomis susijusi programinė įranga taip pat sudaro sąlygas prekybai paslaugomis, kurios anksčiau net nebuvo parduodamos. Naudojant technologijas ne tik sudaromos sąlygos dirbti už valstybės ribų, bet ir keičiasi darbo santykiai, keičiasi gamybos technologijos. Verta paminėti ir tai, jog technologijos sudaro sąlygas ir spartesniam kapitalo srautui pasaulyje. Tai, kad tarptautiniai finansiniai pavedimai atliekami per kelias sekundes, ne tik keičia bendrovių veiklos strategiją, bet ir skatina didesnes finansines galimybes

Valstybinio reguliavimo panaikinimas ir liberalizavimas. Pasaulinėse, regioninėse ir dvišalėse derybose daugelis šalių sumažino prekybos ir investicijų apribojimus. Šie apribojimai apima prekybos kvotas bei tarifus, taip pat kapitalo kontrolės priemones, kurias naudoja valstybė. Nors atskirose šalyse valstybinio reguliavimo panaikinimo ir liberalizavimo tempai skiriasi, ši tendencija pastebima visame pasaulyje. Pasaulinės organizacijos, tokios, kaip Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio Bankas yra iš dalies atsakingos už tai, nes savo programose jos skatina ir sudaro sąlygas įgyvendinti rinkos sąlygomis pagrįstą politiką. Juk XX amžiuje pasaulinė rinka parsiplėtė todėl, kad daugelis išsivysčiusių šalių, pvz. Azijos valstybės gavo daug investicijų ir padidino eksportą. Be to, tuo metu daugelis besivystančių šalių perėjo prie rinkos ekonomikos modelio. Daugelis tai darė verčiamos TVF ir Pasaulio Banko struktūrinių pakeitimų modelio, kuriose buvo aiškiai pabrėžiama eksporto teikiama nauda. Viena iš pagrindinių pasaulinės ekonomikos augimo varomųjų jėgų buvo tai, kad buvo sukurta pasaulio ir regionų tarpvyriausybinių prekybos sutarčių sistema. Per pastaruosius 50 metų minėtoji sistema numato, pasaulyje nuolat mažinti prekybos paribojimus bei teikti sutartis dėl prekybos liberalizavimo įvairiuose ūkio sektoriuose. Taip pat regionų lygiu buvo sukurti laisvos prekybos

regionai ir pasiekti kiti regioniniai ekonominiai susitarimai, kurie skatino aukštesnio lygio prekybą.

Globalizacija ir valstybinis sektorius. Globalizacija taip pat buvo pretekstas laisvosios rinkos ideologijos šalininkams mesti rimtą iššuki valstybės vaidmeniui. Tai pakeitė sąlyginę pusiausvyrą, kuri buvo tarp valstybinio ir privataus ūkio sektoriaus (Tarptautinė laisvųjų profsajungų konfederacija).

3. GLOBALI EKONOMIKA IR EKONOMINIAI PROCESAI LIETUVOJE

Šių dienų globalizacija yra laikoma ekonominės pažangos forma, nes dalyvavimas globalizacijos procese užtikrina valstybės prekybos plėtrą, technologijų sklaidą bei inovacijas, suteikia begales galimybių plėsti rinkas, ugdyti gamybą bei kelti šalies, šiuo atveju Lietuvos gerovę. Šiandien Lietuva yra gan plačiai atvėrusi duris tarptautinei prekybai, kapitalo judėjimui bei kitiems globalizacijos procesams. Šiandien Lietuvos Respublika yra nepriklausoma valstybė, tačiau jos nacionalinio ūkio raidos sparta bei bendras ekonomikos lygis priklauso ne tik nuo vidaus, bet ir nuo išorės veiksnių. Šiems veiksniams didelę įtaką turi ir globalizacijos procesų sąlygos jų veiksniai pasaulyje bei Europoje. Šiandien valstybės teritorijos sienos negali apsaugoti įmonių veiklos nepriklausomybės, nes jų veikla neatsiejama nuo nacionalinės ir tarptautinės rinkos veiksnių vienovės.

3.1. Lietuvos patrauklumas investicijoms

Pagrindinis globalizacijos privalumas- platesnis ir lengvesnis kapitalo prieinamumas. Augantis verslas įgyja galimybę stiprinti savo konkurencines pozicijas, o didelės įmonės finansuoti savo veiklą, kadangi turimas kapitalas dažnai yra nepakankamas ir nepatenkina poreikių. Didėjanti konkurencija sektorių viduje skatina efektyviau naudoti vietinį kapitalą. Ateinantys pinigai nukreipia Lietuvą į perspektyviausias veiklos sritis, tokiu būdu prisidėdamas prie efektyvios verslo plėtros. To pasekoje realizacijos rinka išsiplečia už šalies ribų, o dėl didėjančio šalies eksporto gerėja užsienio prekybos balansas. Bet globalizacija nėra vien tik teigiamas reiškinys. Nepasižyminčios pakankamu konkurencingumu Lietuvos įmonės pasaulinėje rinkoje gali būti lengvai pažeidžiamos. Jos gali nesugebėti prisitaikyti prie išsivysčiusių šalių teisinių normų, kurios atskirais atvejais gali būti sunkiai suderinamos su Lietuvos teisės normomis. Lietuvos įmonės gali neatlaikyti konkurencinės kovos su į nacionalinę rinką įsiveržusiomis stambiomis užsienio verslo struktūromis. Vietinis verslas gali būti išstumtas iš iki tol laikytų nacionalinėmis ūkininkavimo sferų. Padidėja nesąžiningos konkurencijos galimybės. o administracinis kišimasis ir privilegijuotų teisių kūrimas įtakingiausiems investitoriams apskritai griaua konkurenciją. Mažesnės įmonės skaudžiai reaguoja į neigiamus pokyčius užsienio rinkose, kadangi jos dėl kapitalo trūkumo negali tinkamai numatyti artėjančių krizių ir laiku perorientuoti savo veiklos.

Dažnai leidiniuose bei straipsniuose iš skiriama keletas pagrindinių priežasčių, skatinančių privačius užsienio ir vietos investuotojus investuoti į Lietuvos ekonomiką. Šios tarpusavyje

susijusios priežastys ir sudaro pagrindą palankiam investicijų klimatui. Užsienio investuotojai, klausiami apie svarbiausias priežastis, nusakančias Lietuvos patrauklumą investicijoms, beveik visuomet akcentuoja tuos pačius veiksnius. Šiame skyriuje apžvelgsiu minėtus veiksnius ir jų daromą įtaką Lietuvos verslui .

Nacionalinėje investicijų skatinimo programoje yra išskirti veiksniai lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms. (Nacionalinė investicijų skatinimo programa, 2006). Prie tokių veiksmių galima priskirti:

- ▽ Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje;
- ▽ kvalifikuota bei konkurencinga darbo jėga;
- ▽ mažos paslaugų kainos ir gyvenimo sąnaudos Lietuvoje;
- ▽ gerai išvystytas Lietuvos transporto kelių tinklas;
- ▽ laisvųjų ekonominių zonų steigimas Lietuvoje;
- ▽ tarptautinių investuotojų pripažinimas, kad Lietuva patraukli investicijoms šalis;
- ▽ supaprastinti įėjimo į rinką barjerai.

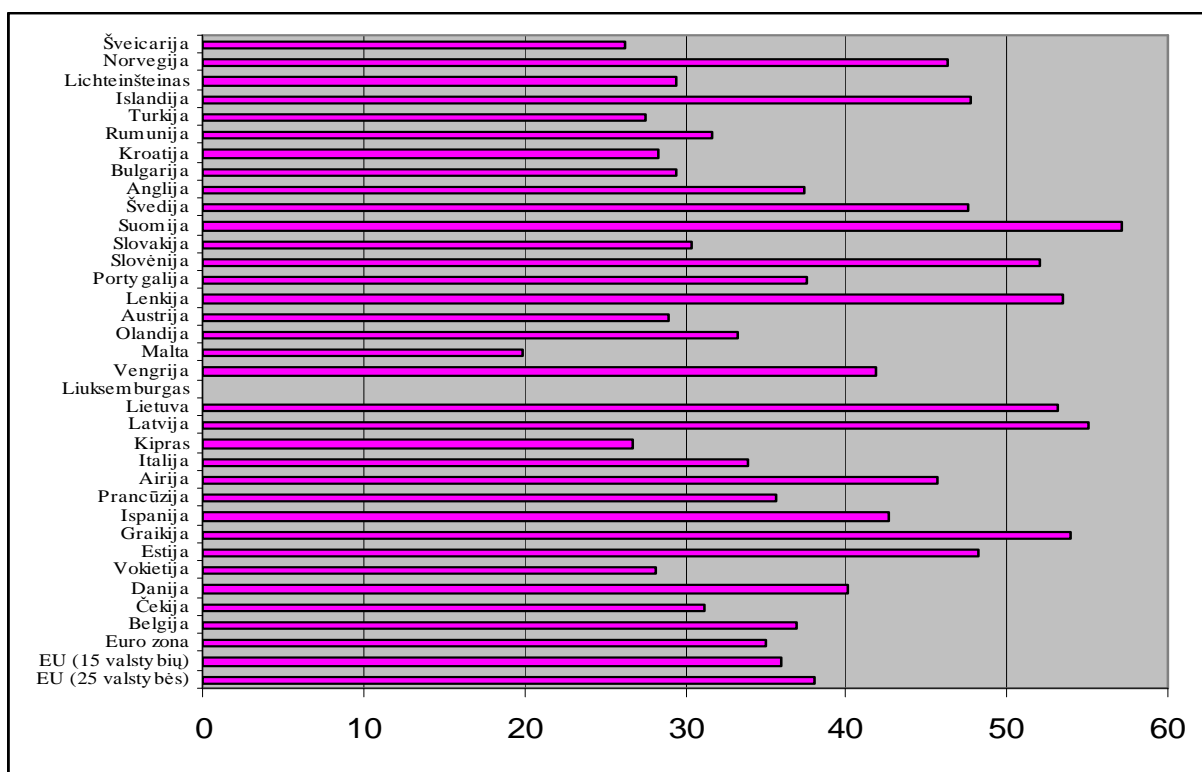

6 pav. Veiksniai lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms

Vienas iš svarbiausių veiksmių, lemiančių investicijų patrauklumą yra Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje. Lietuvos narystė minėtuose blokuose dėl padidėjusio ekonominės, politinės ir socialinės aplinkos stabilumo suteikia tiek vietinėms, tiek užsienio įmonėms papildomų verslo vystymosi galimybių. Būdamas šių tarptautinių organizacijų narė, Lietuva dėl istorinių aplinkybių tuo pačiu metu palaiko glaudžius ekonominius santykius ir su kaimyninėmis

Rytų Europos šalimis. Jos strateginė geografinė padėtis tarp ES ir NVS yra ypač palanki verslo plėtrai, o ir Lietuva čia traktuojama tarsi potencialus tiltas tarp Europos Sąjungos ir NVS šalių. Jei palygintume užsienio investicijas prieš Lietuvai įstojant į ES ir Lietuvai įstojus į ES, tai matom ženklų augimą. Kaip rodo statistiniai duomenys, (žr.4 pav.) aktyviausi užsienio investuotojai buvo 1998 – 2000 metais, kada Lietuva aktyviai vedė derybas dėl įstojimo į Europos Sąjungą. Ir, jei 2004 m. tiesioginių užsienio investicijų augimas sudarė 3,91 proc., tai 2005 m. jau 18,21 proc. (skaičiavimai atlikti pagal Statistikos departamento duomenis).

Investuotojai taip pat pažymi ir kvalifikuotą bei konkurencingą darbo jėgą. Diplomuotų specialistų, tenkančių 1000 gyventojų rodiklis yra vienas iš didžiausių ne tik Rytų Europos regione, bet ir ES. Tačiau lyginant su Europos Sąjungos šalimis, vidutinis darbo užmokesčio lygis Lietuvoje yra vienas iš žemiausių. Kita vertus, tuo pačiu metu jaučiamas nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, kuris gali tapti grėsmingu stabdžiu investicijų pritraukimo ekonomikos plėtrai. Dėl darbo jėgos migracijos jau pradeda trūkti ir kvalifikuotų specialistų.

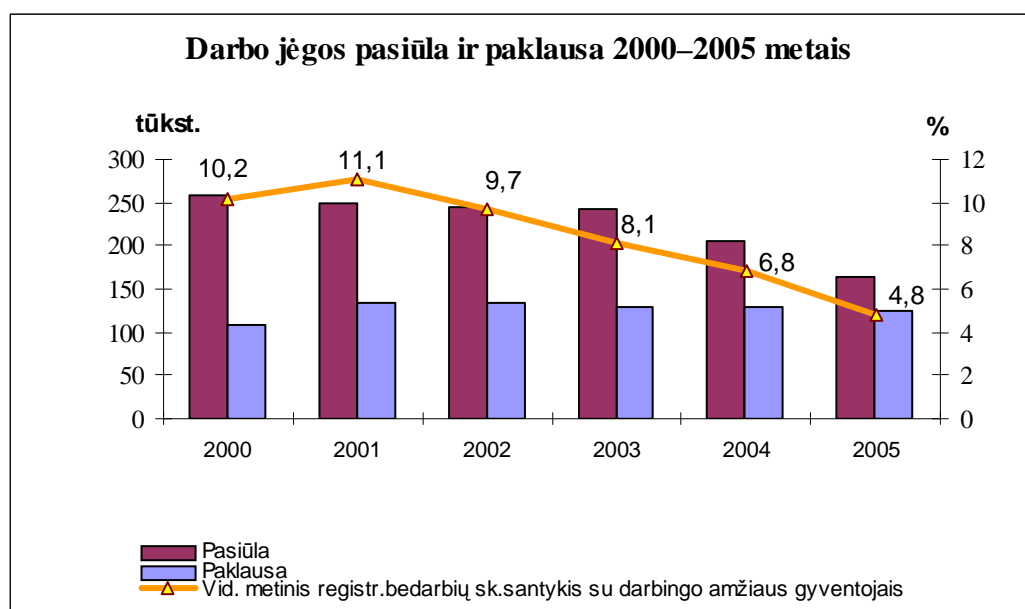

Šaltinis: Šaltinis: Statistikos departamentas, 2006

7 pav. Studentų skaičius 1000 gyventojų 2004 m.

Kaip matome iš 7 pav. Lietuva užima aukštą penktą vietą ir lenkia daugelį išvystytų Europos valstybių. Studentų skaičiaus augimo dinamika rodo, kad Lietuvoje studentų skaičius 1000 gyventojų auga stabiliai nuo 1999 metų (žr. 1,2 priedus). Tačiau dalinai šis augimas yra susijęs ir su tuo, kad Lietuvoje pastoviai mažėja gyventojų skaičius ne tik dėl mažo

gimstamumo, bet ir dėl didelės migracijos. Kvalifikuotos darbo jėgos stygius Lietuvoje gali turėti įtakos užsienio investuotojams. 2002 m. Lietuvos darbo rinkoje įvyko persilaužimas: nedarbas sumažėjo iki 13,8 proc., nors palyginti su ES-15 vidurkiu (7,5 proc.), jis vis vien išlieka labai aukštas. Šiek tiek padidėjo ir užimtumas, kuris 2005 m. sudarė 62,6 proc. 15–64 m. amžiaus gyventojų (Užimtumo lygis, 2006). Kaip ir ES-15 šalyse, taip ir Lietuvoje egzistuoja jaunimo nedarbo problema. Lietuvoje. Darbo jėgos pasiūlos ir paklauso dinamika pateikta 8 pav. Tačiau reikia pastebėti, kad Lietuvoje nežiūrint teigiamų poslinkių darbo jėgos pasiūlos ir paklauso srityje yra matomas darbo jėgos pasiskirstymo netolygumas – pastebėtas kai kurių specialistų perteklius ir kvalifikuotų darbininkų stygius; išlieka didelis skirtumas tarp aukščiausio ir žemiausio nedarbo savivaldybių teritorijose.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 metų apžvalga, 2006.

8 pav. Darbo jėgos pasiūla ir paklausa 2000-2005 metais

Komunalinių paslaugų, prekių, pastatų, įvairių paslaugų kainos ir gyvenimo išlaidos Lietuvoje yra laikomos vienos iš mažiausių Centrinės ir Rytų Europos šalyse. Taigi Lietuva ne tik geografiškai artima Rytų rinkoms, bet ir pranašesnė prekių ir paslaugų pigumu. Tai leidžia ir vietiniams, ir užsienio investuotojams santykinai sumažinti (lyginant su ES šalimis) gamybos ir įvairias eksploatacines sąnaudas. Tačiau žemas kainų lygis nereiškia nereiklumo kokybei - pastaruoju metu Lietuvoje išsivysto šiuolaikinis europinis gyvenimo stilius ir jam adekvatūs reikalavimai. Užsienio investuotojai linkę investuoti į nekilnojamąjį turtą Lietuvoje. Vyksta sparčios komercinių patalpų statybos. Lietuvos verslo įmonėms yra statomi nauji biurai, ofiso patalpos, Lietuvoje plečiasi užsienio prekybos kompanijų tinklas. Reikėtų pažymėti, kad Lietuva, vykdydama Mastrichto sutarties reikalavimus, pagal infliacijos rodiklį (infliacija negali būti

didesnė už trijų ES valstybių narių, kuriose infliacijos lygis yra žemiausias, infliacijos vidurki daugiau kaip 1,5 procentinio punkto) atsidūrė ant gana pavojingos ribos. Lietuva 2005 m. viršijo Maastrichto kriterijų 0,2 proc. punkto (Maastrichto kriterijus – 2,5 proc, o Lietuvoje vidutinė metinė infliacija – 2,7 proc.). Aukšta infliacija yra vienintelė priežastis, galinti atitolinti šalies stojimą į Euro zoną (Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 metais apžvalga, 2006). Eurostato duomenimis, mažiausia vidutinė metinė infliacija buvo Suomijoje (0,8 proc.), Švedijoje (0,8 proc.), Nyderlanduose (1,5 proc.); didžiausia – Latvijoje (6,9 proc.), Estijoje (4,1 proc.), Liuksemburge (3,8 proc.) (Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 metų apžvalga, 2006).

Investicijoms didelę reikšmę turi ir gerai išvystytas Lietuvos transporto kelių tinklas. Pagrindiniai Lietuvos pramonės centrai yra tarpusavyje sujungti keliais, atitinkančiais visus Europos Sąjungos standartus. Šiuo metu tiesiamas kelias, kuris taps transeuropinės kelių sistemos dalimi. Šis kelias taip pat bus pagrindinė Baltijos šalių transporto arterija ir sujungs Baltijos šalių kelių infrastruktūrą su Rusijos Federacijos kelių sistema. Taip pat Lietuvoje veikia keturi tarptautiniai aerouostai, neužšalantis Baltijos jūros pakrantės uostas. 1996–2000 m. Europos „E“ kategorijos kelių tinklui priskirti 6 pagrindiniai Lietuvos keliai. Lietuva aktyviai dalyvauja Europos Komisijos iniciatyva sukurtos Transporto darbo grupės veikloje. Pasirinkta transporto sistemos infrastruktūros plėtros kryptis – egzistuojančių kelių, kuriais vyksta tarptautiniai vežimai, pertvarkymas pagal tarptautinių transporto koridorių plėtros principus. Prasidėjus naujam eurointegracijos procesui, 1999 m. pabaigoje buvo suformuluota [TINA](#) tinklo koncepcija. Jo struktūrą sudaro du transporto koridoriai bei kiti tarptautinės reikšmės automobilių keliai, įtraukti į Jungtinių Tautų Europos sutarties AGR (Europos šalių susitarimas dėl tarptautinių magistralių) sąrašus. Pagal susiekimo ministerijos duomenis (Transporto ir ryšių 2005 metų ekonominės ir socialinės būklės apžvalga, 2006) „E“ kategorijos (europinės reikšmės) kelių Lietuvoje tinklas sudaro – 1511 km.

Kitas veiksnys, skatinantis investicijas į Lietuvos ekonomiką, yra tarptautinių investuotojų pripažinimas, kad Lietuva patraukli investicijoms šalis. Dėl palankių investavimo sąlygų ir tinkamo investicijų klimato į Lietuvą investavo tokios tarptautinės įmonės: “Siemens”, “Telia”, “Philips”, “Motorola”, “Mars/Masterfoods”, “Sonera”, “Kraft Food International”, “Festo”, “Lancaster Steel”, „Partec”, “Danisco”, “SEB”, “Ergo”, “Sampo”, “Carlsberg”, “Marzotto” . Šiuo atveju tarptautinių investuotojų pripažinimas iš esmės suaktyvina pačius investicinius procesus. Pastebima tiesioginė priklausomybė: kuo toliau šalis yra pažengusi privatizacijos ir investicijų keliu, tuo labiau užsienio ir vietiniai investuotojai investuoja savo lėšas į Lietuvos

ekonomiką. Daugelis užsienio kompanijų investuoja į Lietuvą, turėdamos tikslą ateityje eksportuoti savo produkciją į kitus regionus

Statistikos departamento duomenimis, 2005 m., palyginti su 2004 m., eksportas padidėjo 27,1 proc., o importas – 25,0 proc. Užsienio prekybos balansas buvo neigiamas ir atitinkamai lyginant jis padidėjo 18,7 proc. (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Lietuvos užsienio prekybos duomenys (pagal Specialiąją prekybos sistemą)

Rodikliai	2004 m.	2005 m.	* Pokytis
	mln. Lt	mln. Lt	proc.
Prekybos apyvarta	60202,8	75781,9	25,9
Eksportas	25819,2	32807,3	27,1
Importas	34383,6	42974,6	25,0
Balansas	-8564,5	-10167,3	18,7

Šaltinis: Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 metų apžvalga, 2006.

Svarbiausios Lietuvos užsienio prekybos partnerės pagal Specialiąją prekybos sistemą buvo tokios valstybės: Rusija (eksportas – 10,4 proc. bendro eksporto, importas – 27,8 proc. bendro importo), toliau – Vokietija (atitinkamai: 9,4 proc. ir 15,2 proc.), Lenkija (5,5 proc. ir 8,3 proc.), Latvija (10,3 proc. ir 3,9 proc.), Prancūzija (7,0 proc. ir 2,8 proc.) ir Estija (5,9 proc. ir 2,8 proc.)(Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 metų apžvalga, 2006).

7 lentelė

Stambiausi užsienio investuotojai į Lietuvos ekonomiką, 2004 m.

Nr.	Investuotojas		Pavadinimas	Pramonės sektorius	
1.	Amber Teleholdings Consortium (Telia Sonera)	Švedija / Suomija	Lietuvos Telekomas	Telekomunikacijos	590
2.	SEB-Skandinaviska Enskilda Banken AB	Švedija	Vilniaus Bankas	Bankai	250
3.	TDC(Tele Danmark A/S)	Danija	Bitė GSM	Telekomunikacijos	174
4.	Yukos	Rusija	Mažeikių Nafta	Naftos perdirbimo, Jūros terminalas	150
5.	Statoil ASA	Norvegija	Lietuva Statoil	Naftos produktai	90
6.	Philip Morris International	JAV	Philip Morris Lietuva	Tabako produkcija	87
7.	Baltic Beverages Holding	Švedija/ Suomija/ Danija	Švyturys - Utenos alus	Alaus	78
8.	Hansapank A/S	Estija	Hansabankas	Bankai	59

Šaltinis: Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje, tyrimo ataskaita, 2004.

Pastebima tendencija, kad didžiausi investuotojai ES naujose šalyse yra stambios telekomunikacijų bendrovės, automobilių gamintojos ar bankai. Kita tendencija, kurią galima nurodyti kaip globalizacijos reiškinį atsispindi Baltijos šalių telekomunikacijų ir banko rinkose: jei investuojama vienoje iš Baltijos šalių, tos pačios bendrovės investuoja kitose Baltijos šalyse.

Didžiausi užsienio investuotojai naujose ES narėse (2003-2004)

ES naujos šalys	Investuotojai	Investicijų suma	Pramonės sektorius
VENGRIJA	“Audi” Vokietijos mašinų gamintoja	1,75 mlrd. EUR	Automobilių gamyba
	“General Motors”, JAV koncernas	1,1 mlrd. USD	Bendrovė investavo į įvairiausių verslus, pradedant elektros lempučių ir medicinos įrangos gamyba ir baigiant finansinėmis paslaugomis
LENKIJA	“France Telecom”, Prancūzijos telekomunikacijų bendrovė	4,02 mlrd. USD	Telekomunikacijos
	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas	2,69 mlrd. USD	Investavo į įvairiausių sektorius, pradedant bankininkyste, infrastruktūros projektais ir baigiant aplinkosauga
	“Fiat”, Italijos mašinų gamintoja	1,77 mlrd. USD	Automobilių gamyba, gaminami naujieji “Fiat” “Panda” modeliai
	HVB, Vokietijos finansinių paslaugų grupė	1,33 mlrd. USD	Bankai
	“Citigroup”, JAV finansinių paslaugų grupė	1,3 mlrd. USD	Bankai
ČEKIJA	RWE, Vokietijos energetikos bendrovė	4,85 mlrd. USD	Dujotiekis
	“Volkswagen”, Vokietijos automobilių gamintoja	2,74 mlrd. USD	Automobilių gamyba
	“Peugeot-Citroen” ir “Toyota”, Prancūzijos ir Japonijos automobilių gamintojai	1,8 mlrd. USD	Automobilių gamyba
	“Foxconn/Hon Hai”, Taivano kompiuterių gamintoja	660 mln. USD	Informacinės technologijos
SLOVAKIJA	“Ruhrgas”, “Gaz de France” ir “Gazprom” Vokietijos, Prancūzijos ir Rusijos dujų bendrovių konsorciumas	2,7 mlrd. USD	Dujų gavyba ir tiekimas
	“Hyundai Motor”, “Kia Motors”, Korėjos mašinų gamintojai	1 mlrd. EUR	Automobilių gamyba
	“Deutsche Telecom”, Vokietijos telekomunikacijų bendrovė	1 mlrd. EUR	Telekomunikacijos
	“PSA Peugeot Citroen”, Prancūzijos mašinų gamintojas	700 mln. EUR	Automobilių gamyba
SLOVĖNIJA	“Novartis”, Šveicarijos farmacijos įmonė	930 mln. USD	Farmacija
	“Renault”, Prancūzijos mašinų gamintojas	770 mln. EUR	Automobilių gamyba
	KBC, Belgijos bankas	518 mln. USD	Bankai
	“Societe Generale”, Prancūzijos bankas	bankas 133 mln. USD	Bankai
LIETUVA	“TeliaSonera”, Švedijos ir Suomijos telekomunikacijų grupė	643 mln. USD	Telekomunikacijos
	SEB, Švedijos bankas	298 mln. USD	Bankai
	TDC, Danijos telekomas	207 mln. USD	Telekomunikacijos
ESTIJA	“TeliaSonera”, Švedijos ir Suomijos telekomunikacijų grupė	72,8 mln. USD	Telekomunikacijos
	SEB, Švedijos bankas	45,5 mln. USD	Bankai
	“Swedbank” Švedijos bankas " finansinių paslaugų grupė	27,2 mln. USD	Bankai
LATVIJA	“TeliaSonera”, Švedijos ir Suomijos telekomunikacijų grupė	116,7 mln. USD	Telekomunikacijos
	“Tele 2 Aktiebolag”, Švedijos telekomunikacijų grupė	81,4 mln. USD	Telekomunikacijos
	“Hansapank”, Estijos bankas	74,8 mln. USD	Bankai

Šaltinis: duomenys surinkti ir susiteminti autorės pagal Lietuvos ir užsienio informacijos šaltinius

Gana svarbus naujas paskatinimas - galimybė verslo plėtrai panaudoti ES struktūrinių fondų lėšas. Šią galimybę galima sumaniai panaudoti, o to pasekoje ji virstų efektyviomis investicijomis, o ne lėšų grąžinimu atgal ES šalims.

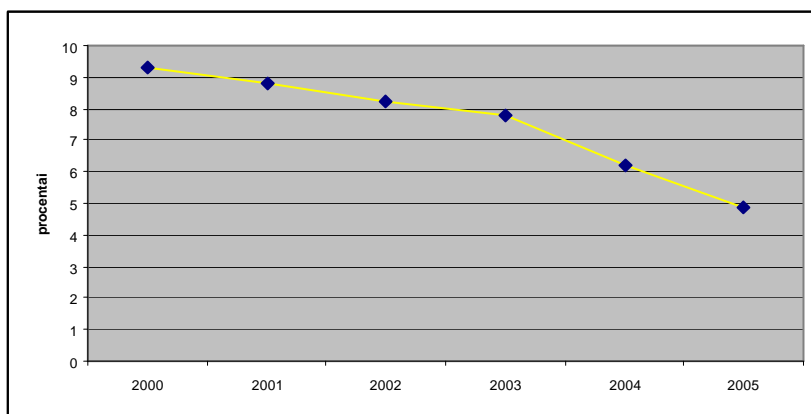
Tarptautinių institucijų, tokių kaip Pasaulio Bankas, UNCTC, NORD/LB ekspertų, atskirų tyrinėtojų darbai leidžia teigti, kad bendras investicinis klimatas Lietuvoje yra palankus

investavimui. Rimtesnių priekaištų, kai kalbama apie bendruosius veiksnius, beveik neišsakoma. Vertindami politinį stabilumą ir kitus politinius veiksnius, visi investuotojai

3.2. Lietuvos verslo įmonės ir globalizacijos procesai

Darbo tyrimo objektu buvo pasirinkta siuvimo pramonė. Todėl trumpai apžvelgsime siuvimo pramonę Lietuvoje, kaip joje vyksta globalizavimo procesai.

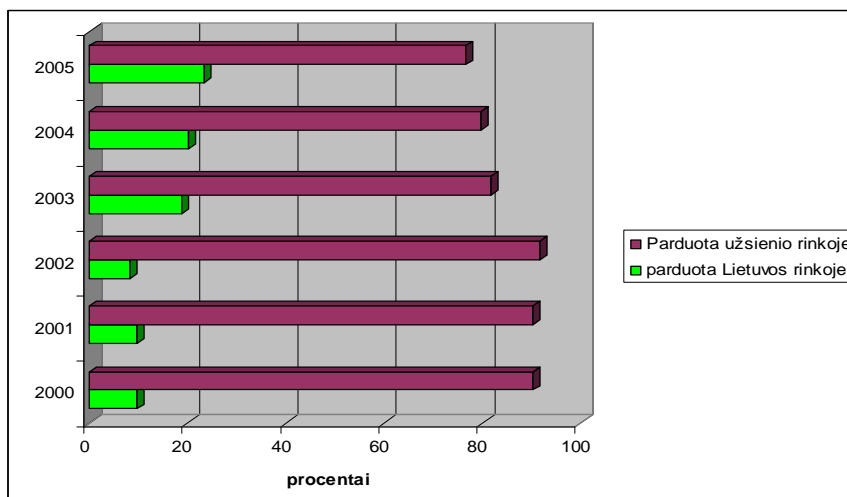
Atliekant verslo įmonių analizę ir tiriant globalizacijos procesus svarbu nustatyti kokią vietą Lietuvos ūkio struktūroje užima nagrinėjama šaka ar sritis ir kokią įtaką ji daro globalizacijos procesams. Pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (EVRK), 2005) siuvimas yra priskiriamas prie apdirbamosios gamybos - tekstilės ir tekstilės gaminių gamybos veiklos rūšies. Todėl nagrinėjant siuvimą remiamasi tekstilės ir tekstilės gaminių statistika. Pagal statistikos departamento duomenis, Lietuva tarp kitų naujųjų ES narių yra labiausiai specializuota tekstilės ir aprangos gaminių gamyboje, kurioje 2004 m. buvo sukurta 13,8% šalies pramonės bendrosios pridėtinės vertės, 10,4% apdirbamosios pramonės produkcijos vertės. Tekstilės ir aprangos pramonės produkcija 2004 m. sudarė 11,6% šalies eksporto. 2005 m. pradžioje tekstilės ir aprangos sektoriuje veikė 1601 įmonė, jose dirbo apie 50 000 (su individualiomis įmonėmis – 60 000) žmonių (Statistikos departamento duomenys, 2006). Jei analizuoti drabužių siuvimą, tai 2005 m. drabužių siuvimas, kailių išdirbimas ir dažymas sudarė 4,9 proc. apdirbamosios gamybos. Tačiau tenka pažymėti, kad siuvimo pramonės dalis pastoviai mažėja (žr. 9 pav.) .

Šaltinis : Statistikos departamento duomenis, 2006.

9 pav. Drabužių siuvimo, kailių išdirbimo ir dažymo dalies kitimas apdirbamosios gamybos struktūroje

Iš kitos pusės statistikos duomenys rodo, kad keičiasi ir pardavimų struktūra. Vis daugiau parduodama Lietuvos rinkose, o užsienio pardavimai mažėja (žr. 10 pav.)

Šaltinis : Statistikos departamento duomenis, 2006.

10 pav. Drabužių siuvimo, kailių išdirbimo ir dažymo pardavimų kitimas

Pagal statistikos departamento duomenis dirbančiųjų skaičius siuvimo pramonėje auga, 2004 m. dirbo 41151 darbuotojas (žr. 9 lentelę).

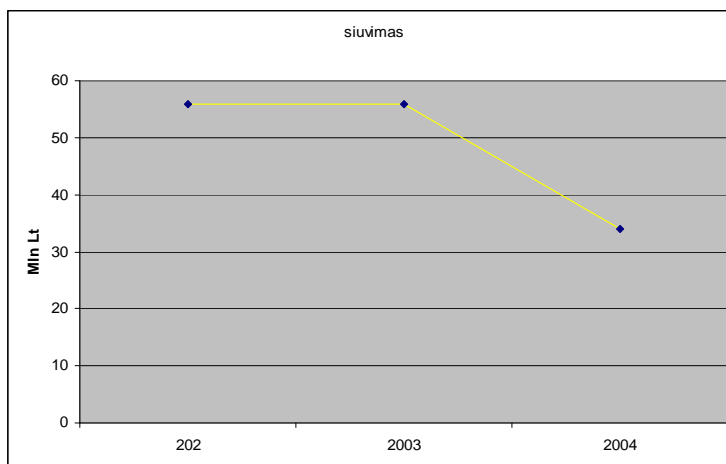
9 lentelė

Dirbančiųjų skaičius siuvimo įmonėse

Veiklos sritis	2000 m.		2001 m.		2002 m.		2003 m.		2004 m.	
	Įm. sk.	Darb. sk.	Įm. sk.	Darb. sk.	Įm. sk.	Darb. sk.	Įm. sk.	Darb. sk.	Įm. sk.	Darb. sk.
Siuvimas	837	31467	884	36191	947	40102	852	40880	824	41151

Šaltinis : Statistikos departamento duomenis, 2006.

Investicijos į siuvimo pramonę mažėja (žr. 11 pav.).

Šaltinis : Statistikos departamento duomenis, 2006.

11 pav. Investicijos į siuvimo pramonę, mln Lt

Nagrinėjant globalizacijos procesus bei globalizaciją įtakančius veiksnius ir Lietuvos verslo įmonių patrauklumą svarbu yra išskirti kiekvienos šakos patrauklumą investicijoms bei galimybes veikti globalioje rinkoje. Todėl tyrimui buvo pasirinkta autorei artima ir gerai žinoma veiklos sritis – siuvimas.

Tyrimo **tikslas** – nustatyti kaip Kauno miesto siuvimo įmonių veiklą įtakojo Lietuvos įstojimas į ES, ir kokie pokyčiai įvyko siuvimo pramonėje.

Tyrimo **objektas** – Kauno miesto siuvimo įmonės. Įmonių sąrašas pateikiamas 5 priede. Tyrimo metu buvo iškelta **hipotezė** – ar Lietuvos įstojimas į ES atvėrė naujas rinkas siuvimo pramonei. Tyrimas parodė, kad hipotezė tik dalinai pasitvirtino.

Tyrimo metu buvo apklausta 18 siuvimo įmonių, esančių Kaune vadovų ar jų pavaduotojų. Interviu anketa ir apklaustų įmonių sąrašas pateikti prieduose (žr. 4, 5 priedus).

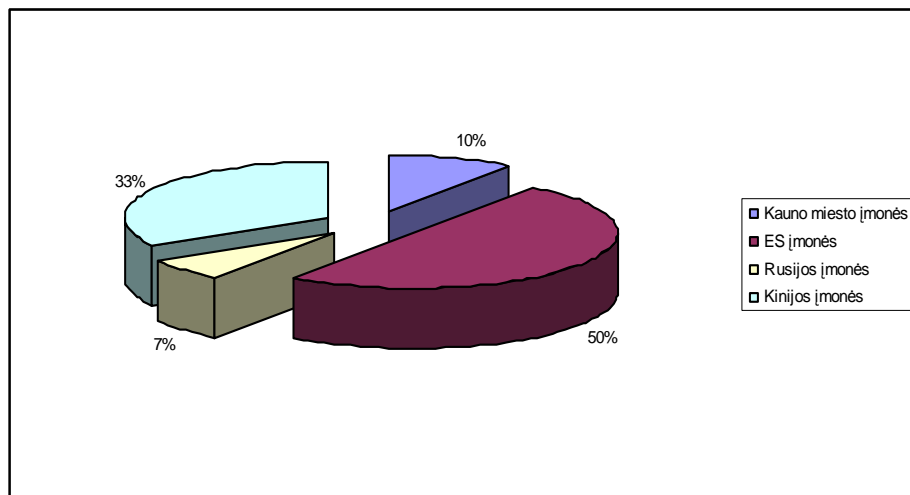
Vykstant globalizacijos procesams labai svarbu yra išsiaiškinti ką įmonės laiko savo konkurentais. Kaip matome apklaustų įmonių tarpe 13 įmonių siūva tiesiogiai užsienio pirkėjams, todėl ir atsakymai ką laiko savo konkurentu buvo įvairūs. Dauguma nurodė, kad konkurentu laiko ES įmones ir Kinijos įmones (žr. 12 pav.). Tokia padėtis susidarė dėl to, kad nuo 2004 m. gruodžio 31 d. baigėsi sutarties dėl prekybos tekstilės ir drabužių gaminiais galiojimas ir žymiai padidėjo tekstilės ir drabužių importas iš trečiųjų šalių, visu pirma iš Kinijos. Reikėtų pažymėti, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorius patyrė jau tris svarbius periodus. Tai:

∇ laikotarpis nuo 1998 metų sausio mėn. 1d. Tai laikotarpis, kai tarp Lietuvos ir ES įsigaliojo laisvos prekybos tekstilės ir drabužių gaminiais sutartis, kuri sąlygojo žymų Lietuvos tekstilės ir aprangos gaminių eksporto apimčių augimą į ES, į kur šiuo metu eksportuojama virš 85 proc. visos Lietuvos tekstilės ir aprangos gaminių eksporto apimties (Statistikos departamentas, 2006);

∇ laikotarpis nuo 2004 m. gegužės 1 d. kada Lietuva įstojo į ES. Tai laikotarpis kada prasiplėtė Lietuvos tekstilės ir aprangos gamintojų rinka;

∇ laikotarpis nuo 2005 m. sausio 1 d., tai laikotarpis, kada baigėsi sutarties dėl prekybos tekstilės ir drabužių gaminiais (ATC) galiojimas Pasibaigus ATC sutarties galiojimo laikotarpiui visiškai panaikinamos importo kvotos bei palaipsniui mažinami importo tarifai į ES, JAV ir Kanados rinkas. apimtis.

Visi šie įvykiai smarkiai įtakojo Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorių, kuris yra į eksportą orientuota pramonės šaka. Todėl interviu buvo siekiama sužinoti įmonių nuomonę apie pasikeitimus Lietuvai įstojus į ES ir ar pasikeitė įmonės padėtis.

12 pav. Apklaustų Kauno miesto įmonių konkurentai

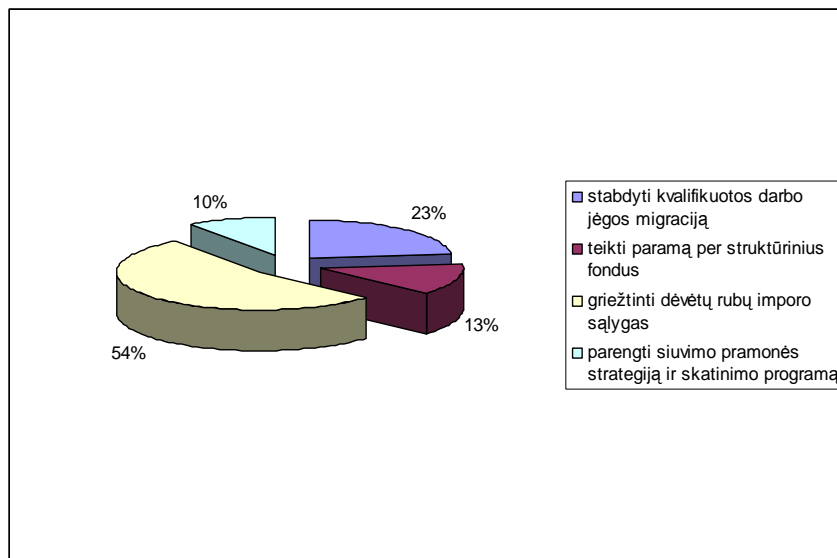
Iš tikrųjų įmonėms daugiau įtakos turėjo 2005 m., nes panaikinus ES kiekybinius apribojimus ir taikant žemus tarifus tekstilės ir aprangos gaminių importui Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorius susidūrė su rimtomis konkurencinės kovos su pigiu importu iš Kinijos. Todėl klausimą ar pasikeitė įmonės padėtis įstojus Lietuvai į ES daugelis interviu metu tai siejo su 2005 m. Tačiau dauguma (72 proc. nurodė, kad padėtis pasikeitė, nes pajuto apyvartos sumažėjimą. Todėl ir į klausimą ar norite atidaryti kitoje šalyje filialą, 50 proc. respondentų atsakė, kad dėl pigesnės darbo jėgos norėtų tai padaryti, dėl didelių mokesčių Lietuvoje savo filialus kitose šalyse pasiryžę atidaryti 40 proc., dėl kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo net 63 proc.

Pagal Eurostato (Eurostato duomenų bazė, 2006) pateiktus duomenis galima pastebėti, kad per devynis 2005 m. mėnesius palyginus su tuo pačiu laikotarpiu 2004 m., iš Kinijos importuojama tekstilės ir aprangos gaminių vertė išaugo 44,8%, tuo tarpu kai viso importo vertė išaugo tik 3,7%. Tai rodo, kad Kinijos importas išaugo importo iš kitų šalių sąskaita.

Iš tiesų Lietuvos siuvimo pramonė turi gillias tradicijas, ir palyginti tai yra vienas labiausiai išsivysčiusių pramonės sektorių Lietuvoje. Tačiau Lietuvos siuvimo pramonei dabartiniu metu didesnė problema nei Kinijos siūti gaminiai yra dėvėtų drabužių importas. Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis dėvėtų drabužių importas 2004 m. siekė net 82,1% importuojamų drabužių svoryje (Statistikos departamento duomenys, 2006).

Tyrimas parodė, kad Lietuvos siuvimo įmonės dabartiniu metu išgyvena sunkų laikotarpį, kadangi dauguma apklaustų įmonių savo gaminius tiekia į užsienio šalis pagal užsakymus, o užsakovai moka pagal labai žemus įkainius, todėl kvalifikuotos siuvėjos yra priverstos darbo ieškoti užsienyje arba keisti darbo sritį. Kvalifikuotos darbo jėgos stygius turi įtakos siuvimo

pramonės plėtrai Lietuvoje. Tačiau respondentai kaip pagrindinį trūkumą nurodo, kad vyriausybė per mažai dėmesio skiria siuvimo pramonei ir reikėtų griežtinti devėtų drabužių importą (80 proc.) bei stabdyti kvalifikuotos darbo jėgos migraciją (40 proc.).

13 pav. Priemonės siuvimo verslo plėtrai

Daugiau kaip per 15 nepriklausomybės metų Lietuvoje sukurtos patenkinamos ekonomikos augimo prielaidos, kas leido susiformuoti stipriam verslininkų sluoksniui. Lietuvos verslas tapo pajėgus kovoti dėl rinkų su kaimyninių šalių verslo įmonėmis-konkurentėmis, auga bendrasis nacionalinis produktas, vis daugiau įmonių organizuoja savo veiklą pagal tarptautinius standartus ir pan. Vykstant globalizacijos procesams atskirų šalių verslo perspektyvos nemažai priklauso ir nuo padėties “gimtojoje” šalyje. Todėl kalbant apie ateitį nereikėtų užmiršti ir neigiamų globalizacijos pusių, tokių kaip darbo jėgos bei “protų nutekėjimas”, kuris gali stipriai paveikti šalies padėtį. Taip pat svarbus reiškinys yra ir tai, kad užsienio įmonės gali nukonkuruoti mūsų šalies verslą, siūlydamos daug palankesnius sąlygas vartotojams.

IŠVADOS

Atlikus magistro darbo teorinę, analitinę ir rezultatų įvertinimo dalį galime daryti šias išvadas:

Pasaulis tampa pasauliu “be sienų”, ekonomika tampa globali, kompanijoms sudaromos galimybės formuoti transnacionalinius verslo bei finansinius tinklus. Globalizacija šiandien jau ne tik verslo transnacionalizacija, bet ir makroekonominis, politinis, kultūrinis, teisinis, socialinis procesas, t.y. kokybiniai pokyčiai visuomenės gyvenime.

Globalizacija iliustruoja laisvų ekonominių ryšių tarp valstybių naudą visoms dalyvaujančioms šalims. Išaugęs kapitalo mobilumas apriboja ekonominės politikos galimybes ir sukuria spaudimą vykdyti rinkai naudingą politiką. Staigus šalių atsivėrimas tapo būtina sąlyga priimti atvirą prekybos politiką ir liberalizuoti finansų ir kapitalo srautus. Tai padidino tarptautinę konkurenciją ir pagreitino nacionalinių rinkų perėjimą į globalines.

Mokslinėje literatūroje pagal požiūrį į globalizacijos poveikį valstybės ekonomikai išskiriamos trys pagrindinės mokslininkų grupės: hiperglobalistai, skeptikai bei transformacionalistai.

Mokslinėje literatūroje kritiniais veiksniais, padėjusiais pamatus globalizacijos epochai, laikomi technologinis progresas, tarptautinės konkurencijos kiekybinio pobūdžio kitimas, inovacijų kaupimasis, keičiantis gamybą, paslaugas bei multinacionalines korporacijas.

Inovacijos - tai sėkmingas naujų technologijų, idėjų ir metodų komercinis pritaikymas, pateikiant rinkai naujus arba tobulinant jau egzistuojančius produktus ir procesus. Inovacijoms reikalingų žinių gavimas yra tiesiogiai siejamas su moksliniais tyrimais ir plėtra. Inovacinė įmonė yra ne ta kuri įdiegė naują technologiją ar pritaikė naujas žinias gaminant naują produktą, bet ta, kuri tai padariusi, nesustoja vietoje, o toliau ieško galimybių bei kuria planus, ką reikėtų atnaujinti perspektyvoje.

Vienas iš būdų, kaip ištirti ir parodyti verslo plėtros potencialą, yra atlikti situacijos analizę, kurios metu įvertinama išorinė aplinka bei vidiniai įmonės veiksniai ir galimybės. Situacijos analizė turi du privalumus: ji padeda suformuluoti strateginius tikslus ir planus, kaip verslas galėtų realizuoti savo potencialą; ji gali padėti įtikinti rizikos kapitalo investuotojus, kad įmonės nauja veikla gerai prisitaikys prie aplinkos ir konkurencinių sąlygų.

Yra keletas prielaidų bei būdų kaip išmatuoti ekonominės globalizacijos poveikį šaliai. Pirmoji rodo ir nagrinėja, ar iš tikro tokia kaip globalizacija šalyje yra. Tam nustatyti skaičiuojama, kiek barjerų tarptautinei prekybai bei sandoriams dar išlikę, ir kiek iš jų jau sunaikinti. Šalis gali laikyti save ekonomiškai integruota kuomet atitinka dvi sąlygas, pirmoji - -

kai nėra kliūčių deryboms bei sutartims, tam kad būtų pradėta tarptautinė prekyba su atskiromis šalimis; ir antroji - tarptautinės prekybos kaštai bei mokesčiai neturėtų per daug skirtis, kompanijoms šalies viduje ir už jos ribų. Akivaizdu, kad didžiausios kliūtys tarptautinei integracijai yra paremtos tarifiniais ar atvirkščiai - netarifiniais barjeriais, kurie ypač apsunkina tarptautinį bendradarbiavimą.

Kita kliūtis tarptautinei integracijai gali būti kildinama iš privataus sektoriaus, kuomet vietinės įmonės sudaro slaptus sandorius, tampančiais nemenkomis kliūtimis užsienio tiekėjams. Galiausiai kliūtis gauti informaciją apie šalies bendrąsias charakteristikas, tokias kaip geografiniai faktoriai transporto srityje ar susisiekiame bei kitą informaciją, kurią teikia tik tam tikros institucijos, taip pat atitolina tarptautinį bendradarbiavimą.

Ekonominių išlaidų rodiklius galima išskirti į 3 grupes:

- ▽ Tarptautinės prekybos rodiklis.
- ▽ Tarptautiniai finansai.
- ▽ Tarptautinių bendrovių rodiklis.

Globalizacija yra atskirų susijusių įvykių ir procesų rezultatas. Šie įvykiai ir procesai yra:

- ▽ Tiesioginių užsienio investicijų, dėl kurių didėja tarptautinių bendrovių vaidmuo ir sąlyginė jų reikšmė;
- ▽ Finansų rinkų internacionalizavimas;
- ▽ Komunikacijų ir transporto technologijų raida ir sklaida;
- ▽ Valstybinio reguliavimo panaikinimas ir liberalizavimas;
- ▽ Valstybinio sektoriaus privatizavimas.

Pagrindinis globalizacijos privalumas - platesnis ir lengvesnis kapitalo prieinamumas. Augantis verslas įgyja galimybę stiprinti savo konkurencines pozicijas, o didelės įmonės finansuoti savo veiklą, kadangi turimas kapitalas dažnai yra nepakankamas ir nepatenkina poreikių. Didėjanti konkurencija sektorių viduje skatina efektyviau naudoti vietinį kapitalą. Ateinantys pinigai nukreipia Lietuvą į perspektyviausias veiklos sritis, tokiu būdu prisidedamas prie efektyvios verslo plėtros. To pasekoje realizacijos rinka išsiplėčia už šalies ribų, o dėl didėjančio šalies eksporto gerėja užsienio prekybos balansas. Bet globalizacija nėra vien tik teigiamas reiškinys. Nepasižyminčios pakankamu konkurencingumu Lietuvos įmonės pasaulinėje rinkoje gali būti lengvai pažeidžiamos. Jos gali nesugebėti prisitaikyti prie išsivysčiusių šalių teisinių normų, kurios atskirais atvejais gali būti sunkiai suderinamos su Lietuvos teisės normomis. Lietuvos įmonės gali neatlaikyti konkurencinės kovos su į nacionalinę

rinką įsiveržusiomis stambiomis užsienio verslo struktūromis. Vietinis verslas gali būti išstumtas iš iki tol laikytų nacionalinėmis ūkininkavimo sferų.

Nacionalinėje investicijų skatinimo programoje yra išskirti veiksniai lemiantys Lietuvos patrauklumą investicijoms. (Nacionalinė investicijų skatinimo programa, 2006). Prie tokių veiksmų galima priskirti:

- ∇ Lietuvos narystė NATO ir Europos Sąjungoje;
- ∇ kvalifikuota bei konkurencinga darbo jėga;
- ∇ mažos paslaugų kainos ir gyvenimo sąnaudos Lietuvoje;
- ∇ gerai išvystytas Lietuvos transporto kelių tinklas;
- ∇ laisvųjų ekonominių zonų steigimas Lietuvoje;
- ∇ tarptautinių investuotojų pripažinimas, kad Lietuva patraukli investicijoms šalis;
- ∇ supaprastinti įėjimo į rinką barjerai.

Atliekant verslo įmonių analizę ir tiriant globalizacijos procesus svarbu nustatyti kokią vietą Lietuvos ūkio struktūroje užima nagrinėjama šaka ar sritis ir kokią įtaką ji daro globalizacijos procesams. Nagrinėjant globalizacijos procesus bei globalizaciją įtakojančius veiksmus ir Lietuvos verslo įmonių patrauklumą svarbu yra išskirti kiekvienos šakos patrauklumą investicijoms bei galimybes veikti globalioje rinkoje. Todėl tyrimui buvo pasirinkta autorei artima ir gerai žinoma veiklos sritis – siuvimas.

Reikėtų pažymėti, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorius patyrė jau tris svarbius periodus:

∇ Laikotarpis nuo 1998 metų sausio mėn. 1d. Tai laikotarpis, kai tarp Lietuvos ir ES įsigaliojo laisvos prekybos tekstilės ir drabužių gaminiais sutartis, kuri sąlygojo žymų Lietuvos tekstilės ir aprangos gaminių eksporto apimčių augimą į ES, į kurias šiuo metu eksportuojama virš 85 proc. visos Lietuvos tekstilės ir aprangos gaminių eksporto apimties (Statistikos departamentas, 2006);

∇ Laikotarpis nuo 2004 m. gegužės 1 d. kada Lietuva įstojo į ES. Tai laikotarpis kada prasiplėtė Lietuvos tekstilės ir aprangos gamintojų rinka;

∇ Laikotarpis nuo 2005 m. sausio 1 d. Tai laikotarpis, kada baigėsi sutarties dėl prekybos tekstilės ir drabužių gaminiais (ATC) galiojimas. Pasibaigus ATC sutarties galiojimo laikotarpiui visiškai panaikinamos importo kvotos bei palaiptiesniui mažinami importo tarifai į ES, JAV ir Kanados rinkas. apimtis.

Žinoma, kad Lietuvos siuvimo pramonė turi gillias tradicijas, ir palyginti tai yra vienas labiausiai išsivysčiusių pramonės sektorių Lietuvoje. Tačiau Lietuvos siuvimo pramonei dabartiniu metu didesnė problema nei Kinijos siūti gaminiai yra dėvėtų drabužių importas.

Tyrimas parodė, kad Lietuvos siuvimo įmonės dabartiniu metu išgyvena sunkų laikotarpį, kadangi dauguma apklaustų įmonių savo gaminius tiekia į užsienio šalis pagal užsakymus, o užsakovai moka pagal labai žemus įkainius, todėl kvalifikuotos siuvėjos yra priverstos darbo ieškoti užsienyje arba keisti darbo sritį. Kvalifikuotos darbo jėgos stygius turi įtakos siuvimo pramonės plėtrai Lietuvoje.

Daugiau kaip per 15 nepriklausomybės metų Lietuvoje sukurtos patenkinamos ekonomikos augimo prielaidos, kas leido susiformuoti stipriam verslininkų sluoksniui. Lietuvos verslas tapo pajėgus kovoti dėl rinkų su kaimyninių šalių verslo įmonėmis-konkurentėmis, auga bendrasis nacionalinis produktas, vis daugiau įmonių organizuoja savo veiklą pagal tarptautinius standartus ir pan. Vykstant globalizacijos procesams, atskirų šalių verslo perspektyvos nemažai priklauso ir nuo padėties “gimtojoje” šalyje. Todėl kalbant apie ateitį nereikėtų užmiršti ir neigiamų globalizacijos pusių, tokių kaip darbo jėgos bei “protų nutekėjimas”, kuris gali stipriai paveikti šalies padėtį. Taip pat svarbus reiškinys yra ir tai, kad užsienio įmonės gali nukonkuruoti mūsų šalies verslą, siūlydamos daug palankesnius sąlygas vartotojams.

LITERATŪRA

Mokslinės literatūros sąrašas

1. ALEKNAVIČIENĖ V., MISEVIČIUS V. (1993) Technologijos inovacijų ekonominis įvertinimas: Mokymo priemonė. - Kaunas: Technologija.
2. ANDERSON R., GORDON L. (2003) Global economy: the World Survey
3. EVANS D.J. (1997) Technology, innovation and enterprise: the European experience. - London: Macmillan.
4. FEIL M. (2002) Some Important Myths about „Globalization“// National Observer, Winter.
5. GILPIN R. (1987) The Political Economy of International Relations.- Princeton: Princeton University Press.
6. GRAVIL G. (2001) The development of global companies.- Princeton: Princeton University Press,
7. GRIFFIN R.W., PUSTAY M.W. (2002) International Business: Managerial perspective.- 3rd edition, Prentice Hall International, Inc.
8. GRIŽAS R.A. (2003) Tarptautiniai ekonominiai santykiai. – UAB „Ekonomikos mokymo centras“, Vilnius
9. HELD D., MCGREW A., GOLDBLATT D., PERRATON J. (2002) Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika, kultūra.- Margi raštai, Vilnius.
10. HIRST P., THOMPSON G. (1996) Globalization in question: The International Economy and the Possibilities of Governance. – Polity Press, Cambridge.
11. JAKUBAVIČIUS A., STRAZDAS R., GEČAS K. (2003) Inovacijos: finansavimas, rizikos kapitalas.-Vilnius: Lietuvos inovacijų centras.
12. KAVALIAUSKAITĖ, Virginija. (2002) Ekonomikos mokslo funkcijos ir globalizacija. *Ekonomika*. Vilnius. 56–63 p. ISSN 1392-1258.
13. KERAS A. (1994) Inovacinių procesų valdymas // Mokslas ir technika, Nr.2, p. 20
14. KIRKBRIDE P. (2001) Globalization : the external pressures.- John Willey & Sons, Ltd.
15. KOLODKO G.W.(2003) Globalizacija ir posocialistinių šalių vystymosi perspektyvos.- Vilnijos žodis, Vilnius.
16. KORSAKAITĖ D. (2002) Nauja verslo sąlygų paradigma // SVV plėtros perspektyvos integracijos į ES kontekste: mokslinės – praktinės konferencijos pranešimų medžiaga.- Kaunas

17. KOTATE M., AULAKH P.S. (2002) *Emerging Issues in International Business Research*. – Temple University, Edward Egar Publishing Ltd., USA
18. LANGVINIENĖ N., VENGRAUSKAS P.V., ŽITKIENĖ R. (2004) *Tarptautinis verslas: 2 knyga*. – Kaunas: Technologija.
19. Lietuvos ekonomikos tyrimas 2002/2003- Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas., 2003 Prieiga per internetą: <<http://www.lrinka.lt/Leidiny/prekyba/2001.1.globalizacija.phtml>>
20. MACEIKA A. (1998) *Globalizacijos, integracijos ir aljansų kūrimo strategijos//Tarptautinė konferencija: ekonomikos reforma Rytų ir Vidurio Europoje.- Klaipėda: Klaipėdos universitetas, lapkr. 5-7d.*
21. MAČERINSKAS Jogaila (2003) ir kt. *Globalizacijos poveikio valstybės ekonomikai pagrindinės koncepcijos//Inžinerinė ekonomika, Nr.3.* – Kaunas: Technologija.
22. MIŠKINIS, Algirdas. (2002) *Pasaulinės ekonomikos globalizavimas – už ir prieš. Ekonomika.* Vilnius. 107–117p. ISSN 1392-1258.
23. NAVICKAS V. (2005) *Valdymo kontrolė tarptautinėse firmose.- Kaunas: Technologija.*
24. OHMAE K. (1996) *The End of the Nation State.- New York: Free Press.*
25. POVILAITIS, Bronius. (2002) *Globalizacija: naujos galimybės ir iššūkiai verslui bei žmonėms. Ekonomika.* Vilnius. 91–103 p. ISSN 1392-1258.
26. PriceWaterhouseCoopers.- *European Economic Outlook, September 2002*
27. PRUSKUS, Valdas. (2003) *Ekonomika ir kultūros sąveika visuotinės globalizacijos akivaizdoje. Mokslo Lietuva.* 2003 m. gegužės 15 – birželio 5 d. Nr. 10 (278) [žiūrėta 2005 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą <<http://ml.lms.lt/200310/20031015.htm>>
28. RUBAVIČIUS, Vytautas. (2002) *Globalizacija ir “laisvosios rinkos” ideologija. Kultūros barai.* 2002 m. Nr. 6, p. 15–21. ISSN 0134-3106.
29. RUIGROK W. And TULDER R. (1995) *The Logic of International Restructuring.* – London: Routledge
30. SPERAUSKAITĖ E. (2004) *Telekomunikacijų rinka augs per 30% // Verslo žinios, 2004 01 29, p. 16-17*
31. STONKUTĖ E., ŽUKAUSKAS P. (2002) *Globalizacijos įtaka verslo niveliacijai ir universalumui // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, NR. 22 - Kaunas: VDU, 2002, p.16-20*
32. TAYLOR T. (2002) *The Truth about Globalization // The Public Interest, Spring*
33. TIJŪNAITĖ R., GIEDRIKIENĖ L. *Globalizacija versus regionalizmas // Regionų plėtra: tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga – Kaunas: Technologija, 2002, p.34-37*

34. URBONAVIČIUS, Sigitas. (2002) Smulkių ir vidutinių įmonių vieta globaliuose procesuose. *Ekonomika*. Vilnius. 130–138 p. ISSN 1392-1258.
35. Vadybos paradigma: ekonomikos transformavimasis.- Kaunas: VDU, 2000
36. VIJEIKIENĖ B., VIJEIKIS J. Inovacijų vadyba : naujas produktas - nuo idėjos iki vartotojo. - Vilnius, 2000
37. VILPIŠAUSKAS, Ramūnas. (2001) Globalizacija ir jos priešininkai. *Laisvoji rinka*. 2001 Nr. 1 [žiūrėta 2005 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą
38. ŽUKAUSKAS P. Užsienio rinkų atrankos proceso ypatumai, internacionalizuojant Lietuvos įmonių veiklą // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, NR. 9 - Kaunas: VDU, 1999

Informacijos šaltiniai

39. *Finansų rinkos apžvalgos*. Prieiga per internetą:
<http://www.parex.lt/kita/apzvalga?PSID=18157a0b3e02333a6607b8baed1079c9>
40. *Nacionalinė investicijų skatinimo programa*, 2006 Prieiga per internetą
<http://www.ukmin.lt/lt/dokumentai/aktai/doc/Invest-nac-programa6.doc>
41. *Užimtumo lygis*, 2006 Prieiga per internetą
http://epp.eurostat.cec.eu.int/portal/page?_pageid=0,1136195,0_45572094&_dad=portal&_schema=PORTAL
42. *Transporto ir ryšių 2005 metų ekonominės ir socialinės būklės apžvalga*, 2006, Prieiga per internetą <http://www.transp.lt/Default.aspx?Element=IManagerData&TopicID=120&DL=>
43. Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 metų apžvalga, Prieiga per internetą 2006 [http://www.ukmin.lt/lt/ukio_apzvalga/doc/2005_uk_apzv2006-03-09\(p\).doc#_Toc128282512](http://www.ukmin.lt/lt/ukio_apzvalga/doc/2005_uk_apzv2006-03-09(p).doc#_Toc128282512)
44. *Taikomojo mokslo tiriamojo darbo „Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje“ ATASKAITA 2004*, Prieiga per internetą
http://64.233.183.104/search?q=cache:uv7PmFF-MG0J:www.ukmin.lt/files/Docs/strateginis_2003-2005/tyrimu_studija/investavimo_atask.doc+Stambiausi+investuotojai&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=11
45. *Didžiausi užsienio investuotojai naujosiose ES šalyse narėse // 2004 m. gegužės 3 d. Verslo žinios*
46. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (EVRK), 2005, Prieiga per internetą

47 *Statistikos departamento duomenys*, 2006. Prieiga per internetą
<http://www.std.lt/lt/catalog/viewfree/?id=50>

48. Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės apžvalga Prieiga per internetą

Eurostato duomenų bazė, 2006 <http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1613>

49. ČIČINSKAS, Jonas (2005) Ekonomikos globalizacija – ką matome horizonte? *Euroverslo naujienos*. 2005 m. vasaris. Nr. 277 [žiūrėta 2005 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą
<<http://www.euroverslas.lt/?1476708722>>

SANTRAUKA

NEZABITAUSKIENĖ, Gailutė. (2006) Impact of Globalization for Activity of Enterprises. MBA Graduation Paper. – Kaunas: Kaunas Faculty of Humanities, Vilnius University, 2006. 68 p.

SUMMARY

New technologies, products and services, although the capital move towards different directions in the modern world and this leads to a huge corporation development in developed as well as undeveloped countries. International organizations are expanding, their activities are diversified and in the long run they become multinational corporations.

Master thesis are divided into three major parts: Theoretical solutions, Situation analysis, Research and Recommendation.

The first part of the thesis accounts for the conception of globalization, the evaluation of impact on the world's economy, the performance of the innovation activities and the investment model

In the second part the problem of the paper is formed, globalization processes are analyzed, and the factors, influencing the performance of globalization are characterized.

The third part is devoted to sewing market analysis, also based on scholarly references the evaluation of the investment in accordance with the growth potential, the estimation of the company profile.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Gyventojų skaičius (tūkst.ž.m)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU (25 valstybės)	444860	445871	446816	44771	448478	449241	450378	451388	452990	455022	457189	459488
EU (15 valstybių)	369658	370668	371669	372615	373439	374283	375502	376991	378711	380822	383047	385383
Euro zona	297927	298693	299486	300256	300902	301536	302525	303759	305216	307060	308974	310926
Vokietija	81338	81538	81817	82012	82057	82037	82163	82259	82440	82536	82531	82500
Estija	1477	1448	1425	1406	1393	1379	1372	1367	1361	1356	1351	1347
Prancūzija	57565	57752	57936	58116	58299	58495	58795	59143	59500	59855	60200	60561
Airija	3583	3597	3620	3655	3693	3732	3777	3833	3899	3963	4027	4109
Latvia	2540	2500	2469	2444	2420	2399	2381	2364	2345	2331	2319	2306
Lietuva	3671	3643	3615	3588	3562	3536	3512	3487	3475	3462	3445	3425
Austria	7928	7943	7953	7965	7971	7982	8002	8020	8065	8102	8140	8206
Lenkija	38504	38580	38609	38639	38660	38667	38653	38254	38242	38218	38190	38173
Suomija	5077	5098	5116	5132	5147	5159	5171	5181	5194	5206	5219	5236
Švedija	8745	8816	8837	8844	8847	8854	8861	8882	8909	8940	8975	9011
Anglija	57788	57943	58094	58239	58394	58579	58785	58999	59217	59437	59699	60034

2 PRIEDAS

**Studentų skaičius
(tūkst. žm)**

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU (25 valstybės)					14392	14891	15206	15737	16328	16887	17318
EU (15 valstybių)	11512	11810	11933	12265	12324	12525	12563	12820	13191	13589	13859
Euro zona	9441	9581	9684	9918	9921	9919	10003	10204	10372	10685	10965
Vokietija	2132	2155	2144	2131	2097	2087	2054	2083	2159	2242	2330
Estija				39	43	48	53	57	60	63	65
Prancūzija	2083	2073	2091	2062	2027	2012	2015	2031	2029	2119	2160
Airija	117	122	128	134	142	151	160	166	176	181	188
Latvia				62	70	82	91	102	110	118	127
Lietuva				84	96	107	121	135	148	167	182
Austria	227	234	239	240	247	252	261	264	223	229	238
Lenkija					1191	1399	1579	1775	1906	1983	2044
Suomija	197	205	214	226	250	262	270	279	283	291	299
Švedija	234	245	261	275	280	335	346	358	382	414	429
Anglija	1664	1813	1820	1891	1938	2081	2024	2067	2240	2287	2247

3 PRIEDAS

Studentų skaičius 1000
gyventojų

Šalys	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU (25 valstybės)	0	0	0	0	32	33	34	35	36	37	38
EU (15 valstybių)	31	32	32	33	33	33	33	34	35	36	36
Euro zona	32	32	32	33	33	33	33	34	34	35	35
Vokietija	26	26	26	26	26	25	25	25	26	27	28
Estija	0	0	0	28	31	35	39	42	44	46	48
Prancūzija	36	36	36	35	35	34	34	34	34	35	36
Airija	33	34	35	37	38	40	42	43	45	46	47
Latvia	0	0	0	25	29	34	38	43	47	51	55
Lietuva	0	0	0	23	27	30	34	39	43	48	53
Austrija	29	29	30	30	31	32	33	33	28	28	29
Lenkija	0	0	0	0	31	36	41	46	50	52	54
Suomija	39	40	42	44	49	51	52	54	54	56	57
Švedija	27	28	30	31	32	38	39	40	43	46	48
Anglija	29	31	31	32	33	36	34	35	38	38	38

INTERVIU KLAUSIMYNAS (skliaustuose atsakiusių skaičius)

1. Ką Jūs skaitote savo pagrindiniu konkurentu

- a) Kauno miesto įmonės, galite nurodyti konkrečiai (3)
- b) Lietuvos miesto įmonės, galite nurodyti konkrečiai
- c) ES įmonės (15)
- d) Rusijos įmonės (2)
- e) Ukrainos įmonės
- f) Kinijos įmonės (10)

2. Ar pasikeitė įmonės padėtis Lietuvai įstojus į ES

- a) taip, pajutome, kad daugiau galime eksportuoti
- b) taip, sumažėjo daug suvaržymų
- c) taip, tačiau kas pasikeitė konkrečiai nieko negalime pasakyti (13)
- d) Kita
- e) ne, nepasikeitė (5)

3. Kaip parduodate savo produkciją

- a) savo firminėse parduotuvėse (5)
- b) per kitas prekybos įmones (2)
- c) tiesiogiai atiduoda užsakovams (11)

4. Ar galvojate kitose šalyse atidaryti siuvimo įmonę

- a) taip, (12)
- b) ne (6)

5. Jei galvojate, tai kokioje šalyje

- a) Latvija (4)
- b) Ukraina 0
- c) Estija (3)
- d) kita šalis (5)

6. Kodėl norite kitoje šalyje atidaryti savo filialą

- a) dėl pigesnės darbo jėgos (9)
- b) dėl didelių mokesčių Lietuvoje (7)
- c) dėl kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo (12)

7. Ar Jūsų gaminiai yra populiarūs Lietuvoje

- a) taip (4)

b) ne (8)

c) Lietuvoje mūsų gaminių nėra (6)

8. Kaip paveikė Jūsų įmonė prekybos liberalizavimas nuo 2005 m.

a) gamyba krito, nes daug panašių gaminių atkeliavo iš Kinijos

b) įtakos neturėjo, nes dirbame tik su užsieniu (3)

c) įtakos neturėjo (2)

d) taip, apyvarta sumažėjo (13)

9. Kokių priemonių, Jūsų nuomone, turėtų imtis valstybė, kad sudaryti siuvimo verslui palankias sąlygas

a) stabdyti šalyje kvalifikuotos darbo jėgos migraciją (7)

b) teikti paramą per struktūrinius fondus (4)

c) parengti siuvimo pramonės strategiją ir skatinimo programą (3)

d) daugiau ruošti kvalifikuotų siuvimo specialistų 0

e) griežtinti dėvėtų rūbų importo sąlygas (16)

AČIU UŽ POKALBĮ

Apklaustos siuvimo įmonės

Įmonės forma	Pavadinimas	Veikla	Šalis	Adresas
UAB	ACG-NYSTROM	Lengvi moteriški ir vaikiški drabužiai	Švedija	Taikos pr. 135 A, Kaunas
UAB	ALTESA	Trikotažas viršutinis	Lietuva, Danija	Savanorių pr. 339 A Kaunas
UAB	ANGLIŠKAS STILIUS	Spec.rūbai	Anglija	Raudondvario pl . 101 Kaunas
UAB	AUDIMAS	Sportinė apranga	Vokietija, Lietuva	Raudondvario pl. 80 Kaunas
UAB	COATS LIETUVA	Viršutinis trikotažas	Lietuva	Kauno filialas Paneriu g. 58, 3008 Kaunas
UAB	DOMTEKSTA	Viršutiniai moteriški ir vyriški rūbai	Lenkija	Neries krantinė 16N Kaunas
SAB	DOBILAS	Viršutiniai moteriški rūbai, spec. rūbai	Anglija	Panerių 51 Kaunas
AB	DROBĖ	Viršutiniai moteriški ir vyriški rūbai	Lietuva	Jonavos g. 60 Kaunas
UAB	E-5 MODE	Viršutiniai moteriški ir vyriški rūbai	Lietuva	Draugystės g. 13 Kaunas
UAB	EUSTILJA	Viršutiniai moteriški rūbai	Lietuva	Bijūnų g. 12 Kaunas
IĮ	E.GALKAUSK IENĖS ĮM. „EUSTILJA“	Viršutiniai ir aptiniai moteriški rūbai (trikotažas)	Lietuva, Ukraina	Bijūnų g. 12 Kaunas
UAB	JURGUVA	Viršutinis sportinis trekotažas	Lietuva, Suomija	Ašigalio g . 6C Kaunas
AB	KAUNO BALTIJA	Viršutiniai ir lengvi rūbai moterims	Vokietija	Gaižiunu g. 4 Kaunas-
UAB	NEO IEXTILE	Spec.rūbai	Danija	Panerių g. 285 Kaunas
AB	PAKAITA	Lengvi moteriški ir vaikiški drabužiai		Jovarų g. 1. Kaunas
UAB	TEXTRIX	Viršutinis trikotažas jaunimui ir vaikams	Danija	Raudondvario pl. 93 Kaunas
UAB	TŪTA	Viršutinis sportinis trekotažas	Lietuva, Suomija	Kalvarijos g. 9, Kaunas
UAB	VALORUS	Vaikų rūbai	Danija	Algirdo g . 54 Kaunas